

**UNIVERSITATEA „OVIDIUS” CONSTANȚA
FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ**

**Domeniul de cercetare:
TEOLOGIE**

**Disciplina:
MISIOLOGIE ȘI ECUMENISM**

**CONSTITUȚIA TEANDRICĂ ȘI MISIONARĂ
A BISERICII.
O PERSPECTIVĂ CONTEMPORANĂ ASUPRA
MISIUNII**

- Rezumat la teza de doctorat -

Susținută de **Arhid. Nifon – Nicolae Motogna** la disciplina Misiologie și Ecumenism
Sub îndrumarea științifică a **Pr. Prof. Univ. Dr. Gheorghe Istodor**

Constanța

2012

CUPRINS:

CUVINTE CHEIE:	3
CONSTITUȚIA TEANDRICĂ ȘI MISIONARĂ A BISERICII	4
I. INTRODUCERE. ACTUALITATEA TEMEI	4
1.1 Condiția și vocația misionară a umanității.	4
II. STRUCTURA TEANDRICĂ ȘI MISIONARĂ A BISERICII. ELEMENTE CONSTITUTIVE.	4
2.1 Întruparea Fiului lui Dumnezeu - condiție și fundament al teandriei Bisericii:.....	4
2.1.1 Începutul misiunii treimice în creație	4
2.1.2 Vorbirea lui Dumnezeu prin Fiul în Duhul Sfânt (Evr. 1,1-2)	5
2.1.3 „Venirea la ai Săi” și neînțelegerea cercetării divine. Primirea Fiului prin credință – începutul misiunii universale a Fiului.	7
2.2 Propovăduirea Evangheliei ca început al misiunii cuvântului.	8
2.2.1 Pocăința prima componentă imperativă a misiunii.....	8
2.2.2 Obstacole și opoziție în misiunea lui Iisus (Mt. 11,2-13,53).....	9
2.3 Instituirea și misiunea Apostolilor - paradigma a misiunii Bisericii.	10
2.4 Raportul între misiunea Cuvântului, misiunea Apostolilor și misiunea Bisericii.....	11
2.4.1 Definirea misiunii apostolice în raport cu trimiterea Fiului: “Precum M-a trimis pe Mine Tatăl, vă trimit și Eu pe voi” (In. 20,20).....	11
2.4.2 Preoția și pocăința, redefinire pascală a misiunii apostolice.....	13
III. CINCIZECIMEA – CONDIȚIE ȘI FUNDAMENT AL TEANDRIEI ȘI MISIUNII BISERICII	14
3.1. Aspecte ale misiunii în Biserica primară	14
3.1.1. Propovăduirea lui Petru – elemente kerigmatice ale misiunii creștine.....	16
3.1.2 Viața sacramental cultică a Bisericii primare – spațiu paradigmatic al misiunii Bisericii.....	17
3.2 Hristos – Capul Bisericii – fundament al misiunii ortodoxe.....	18
3.2.1 Biserica „Trupul lui Hristos” (Efes. 1,22-23) caracteristica hristologică a misiunii.	18
3.2.2 Iisus Hristos – Capul Bisericii. Biserica, Trupul extins al lui Hristos în omenirea credincioasă.....	19
3.3 Misiune intra-murus și extra-murus Ecclesiae. „Vitezda” – paradigma unei astfel de misiuni	19
3.3.1 Harismele sau factorii dinamici ai misiunii Bisericii. O perspectivă paulină a misiunii creștine.	19
3.3.2 Aspectul eclesiologic al misiunii ortodoxe.	20
3.4 Întreita slujire a Mântuitorului reflectată în activitatea misionară a Bisericii.....	21

3.4.1 Iisus - Învățătorul suprem în misiunea Bisericii.....	21
3.4.2 Jertfa Mântuitorului – premisă a incorporării tainice în Biserică și scop ultim al misiunii ortodoxe.	24
IV. BISERICA LOCALĂ ȘI UNIVERSALĂ CA SPAȚIU AL COMUNITĂȚII	
CREȘTINE MISIONARE CONTEMPORANE.....	26
4.1 Apostolatul preoției sacramentale a Bisericii.....	27
4.1.1. Instituirea și vocația preoției sacramentale, învățătura paulină	27
4.1.2 Dimensiunea liturgică a misiunii ortodoxe. Cult și preoție sacramentală	28
4.1.3 Universalitatea misiunii Bisericii centrată pe preoția sacramentală.....	28
4.1.4. Rolul Sfintelor Taine în activitatea misionar-pastorală a preotului - misiunea „zămislirii duhovnicești”, „a nașterii din nou”.....	29
4.2 Apostolatul preoției universale a Bisericii	31
4.2.1 Rolul și chemarea creștinului în cadrul Trupului ecclesial al Mântuitorului.....	31
4.2.2. Restaurarea familiei, necesitate acută pentru o misiune adevărată.....	31
4.2.3. Modalități concrete de implicare a laicilor în misiunea Bisericii.....	33
4.2.4. Educația religioasă în școli – cerință acută pentru realizarea unui apostolat laic activ.....	33
4.2.5. Filantropia- mijloc de implicare a laicilor în cadrul misiunii Bisericii	35
V. BISERICĂ ȘI MISIUNE ÎNTR-O LUME SECULARIZATĂ	35
5.1 Secularizarea lumii contemporane.....	35
5.2. Implicațiile secularismului în religia creștină	36
5.3 Exigențele misionare într-o lume pluralistă, desacralizată și descreștinată	36
5.4 Globalizarea și autonomia societății contemporane - provocări la adresa misiunii Bisericii	37
5.5 Actualitatea mandatului misionar post-pascal.....	38
VI. RAPORTUL DINTRE CONSTITUȚIA TEANDRICĂ ȘI MISIUNEA BISERICII. PERSPECTIVA CONTEMPORANĂ	39
6.1 Prioritatea aspectului sacramental al Bisericii față de cel instituțional	39
6.2 Contextul contemporan al misiunii Bisericii. Pericole și provocări.....	41
CONCLUZII.....	43
BIBLIOGRAFIE GENERALĂ	Error! Bookmark not defined.

CUVINTE CHEIE:

**Duhul Sfânt, Misiune, Teandrie, Biserică, Împărăția cerurilor, Propovăduire,
Evangelie.**

CONSTITUȚIA TEANDRICĂ ȘI MISIONARĂ A BISERICII

I. INTRODUCERE. ACTUALITATEA TEMEI

1.1 Condiția și vocația misionară a umanității.

Punctul de plecare în analizarea subiectului propus îl constituie însăși noțiunea de *misiune* așa cum este înțeleasă ea astăzi de către teologii ortodocși, pornind de la sensul atribuit acestei lucrări divino-umane în care se poate observa foarte clar conlucrarea harului divin pentru dobândirea asemănării cu Dumnezeu, dar fără să omitem, din analiza noastră, ceea ce noțiunea de misiune presupunea în perspectiva misionarilor catolici și protestanți.

Omul, ca și *chip al lui Dumnezeu*, are misiunea de a înainta tot mai mult în cunoașterea Creatorului său, de a conforma creația cu rațiunile divine, de a ajunge în Împărăția lui Dumnezeu „*la deplina inundare a acestor rațiuni peste realitatea lumii, la deplina transfigurare a lumii, asemenea Trupului lui Hristos din adâncimile Sale de Logos divin.*”

În viziunea ortodoxă, misiunea creștină nu se reduce la simpla vestire a cuvântului lui Dumnezeu, ci vizează încorporarea și creșterea oamenilor ca membri ai Bisericii-Trupul lui Hristos, până la „*măsura vârstei plinătății Lui*” (Efes. 4,13). Se poate afirma că persoana umană poate ajunge la îndumnezeire numai în comuniune. În comuniune cu Persoanele divine, dar și în comuniune cu semenii. Iar mediul particular de manifestare al comuniunii cu Persoanele divine este Sfânta Biserică și implicit colaborarea cu harul divin necreat împărtășit prin Sfintele Taine și Ierurgii.

II. Structura teandrică și misionară a bisericii. Elemente constitutive.

2.1 Întruparea Fiului lui Dumnezeu - condiție și fundament al teandriei Bisericii:

2.1.1 Începutul misiunii treimice în creație

Pentru a identifica și clarifica elementele structurii teandrice și misionare ale Bisericii plecăm de la ceea ce Sf. Apostol Pavel numește „*piatra cea din capul unghiului*”, de la Cel care a plinit „*toată legea și proorocii*”, Mântuitorul Iisus Hristos care a parcurs toate etapele necesare pentru realizarea legăturii rupte dintre

Dumnezeu și om. Aceste etape pot fi identificate în lucrările minunate și suprafirești, întruparea, nașterea, botezul, crucea, patimile, răstignirea, moartea pe cruce, pogorârea la iad, învierea cea de a treia zi și înălțarea întru slavă, toate acestea fiind denumite de Sfinții Părinți *Iconomia divină*.

Iconomia reprezintă de fapt întruparea lui Dumnezeu, istoria iubirii și revelației Sale pe cele două axe, verticală și orizontală. Iconomia se traduce cu sfințenia, dreptatea și ordinea lui Dumnezeu, după exemplul Apostolilor și al Sfinților Părinți. Iconomia include și anticiparea tainică a Împărăției lui Dumnezeu, în care sunt integrate libertatea și responsabilitatea omului.¹

Iconomia divină este modul prin care Dumnezeu a realizat restaurarea ontologică a omului. Vechiul Testament constituie fundamentul teologiei și al misiunii din Noul Testament prin expunerea unui *prototip* al credinței, prin evidențierea *revelației* divine și prin păstrarea *monoteismul*, toate acestea doar în cadrul poporului ales.

Cheia hermeneutică a Vechiului Testament este așadar aceea a mesianismului², a așteptării continue a lui Dumnezeu, a espectivei concretizării prezenței Sale Personale între oameni.

2.1.2 Vorbirea lui Dumnezeu prin Fiul în Duhul Sfânt (Evr. 1,1-2)

În acest context este prezentată relația pe care Fiul o are cu Duhul Sfânt raportată la misiunea primită de la Dumnezeu Tatăl.

Epistola către Evrei Îl prezintă pe Fiul, în chiar partea de început a ei, nu numai ca realizator al mântuirii obiective, ci și ca creator al lumii, și în același timp ca împlinitor al revelației supranaturale, prin care Dumnezeu a grăit lumii în zilele acestea mai de pe urmă înțelegându-se prin această expresie, că timpul a ajuns la sorocul potrivit, adică la împlinirea lui, care s-a realizat numai prin Iisus Hristos, cu vorbirea lui Dumnezeu prin Fiul Său a început un nou eon, a început noul în istorie și în timp, dar nu înțeles în sensul unei eshatologii desăvârșite, prezente, ci în sensul numai că creștinii trăiesc deja, prin venirea lui Hristos, realitatea timpului profețiilor

¹Pr. prof. dr. Ion Bria, *Spre plinirea Evangheliei, Dincolo de apărarea Ortodoxiei: exegeza și transmiterea Tradiției*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2002, pp. 12-13.

² Pr. Prof. Vladimir Prelipceanu, *Mesianismul lui Iisus în raport cu mesianismul iudaic*, în M.M.S., nr. 1-2/ 1969, p. 32.

împlinite în Fiul, cu alte cuvinte, timpul intervenției divine definitive, venirea Fiului marchează diferența de timp în care revelația s-a dat și s-a împlinit.

Dacă înainte de venirea Fiului, Dumnezeu s-a descoperit în multe rânduri și în multe chipuri, într-un mod desoebit prin prooroci, acum S-a revelat vorbind numai prin Fiul, a Cărei acțiune asupra lumii nu se limitează numai la aceea de coautor al creației, prin care a făcut și veacurile, ci exercită asupra ei și acțiunea Sa de proniator, pus fiind și moștenitor a toate, devenind astfel scopul ultim al întregii creații³.

Există o legătură inseparabilă între economia și misiunea Fiului și economia și misiunea Duhului Sfânt⁴. De pildă, Unul e Unsul, Celălalt este ungerea: „*Duhul Domnului este peste Mine, pentru care M-a uns să binevestesc săracilor*” (Lc. 4, 18). Iisus cel sfințit ca Mesia, în întreita Lui slujire: Profet, Arhiereu și Domn, prin ungerea Duhului la întrupare (Is. 61,1; Lc. 4,1; Iez. 37, 1-7). La manifestarea publică (*epifania*) a lui Iisus ca Mesia, cu ocazia Botezului în Iordan, Duhul vine „în chip” de porumbel din cer peste El (In. 1, 32). Prin lucrarea Duhului Sfânt asupra Fecioarei Maria, Tatăl pregătește venirea și-L dăruiește lumii pe Emanuel (Mt. 1, 23)⁵.

Biserica are două brațe cu care actualizează economia mântuirii: cel *pastoral*, având disciplina sa internă, euharistică, și cel *misionar*, având proiectul său apostolic de a răspândi Evanghelia. Pentru „*zidirea Bisericii*” (Efes, 4, 12), aceste două brațe sunt indispensabile. A săvârși Euharistia în vederea hrănirii poporului lui Dumnezeu și a propovădui Evanghelia în vederea convertirii popoarelor, sunt două cerințe care au caracter de porunci dumnezeiești (Efes, 3, 6-7). În viziunea și practica misiologică ortodoxă, aceste două aspecte sunt inseparabile. În altarul bisericii, pe Sfântul jertfelnic, se păstrează Evanghelia și Euharistia, menite să rămână unite pentru totdeauna ca două brațe ale aceluiași izvor al harului. Dealtfel, Liturghia ortodoxă constituie cea mai autentică formă de mărturie creștină, deoarece cuprinde totalitatea aspectelor vieții bisericești: rugăciune, cult, taine, misiune, spiritualitate, slujire⁶.

³ Pr. Dr. Stelian Tofană, *Iisus Hristos Arhiereu veșnic după Epistola către Evrei*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 1996, pp. 81-82.

⁴ Valer Bel, *Teologie și Biserică*, p. 335.

⁵ Pr. Prof. Dr. Ion Bria, *Tratat de teologie dogmatică și ecumenică*, vol. 1, p. 285.

⁶ Î.P.S. Prof. dr. Nifon Mihăiță, *op. cit.*, pp. 33-34.

2.1.3 „Venirea la ai Săi” și neînțelegerea cercetării divine. Primirea Fiului prin credință – începutul misiunii universale a Fiului.

Voia Sa, Dumnezeu a făcut-o cunoscută poporului „ales” prin Legea lui Moise, care dirija întreaga viață iudaică și era normă morală și juridică, fiind explicată de cărturari. Însușirea acestei legi, a Torei, era pentru iudei rostul suprem al vieții⁷.

Teologia iudaică era încununată de credința în judecata de apoi și în dreapta răsplătire⁸. Deși aveau o credință unitară, în sânul iudaismului s-au format câteva grupări religios-naționaliste⁹ fiind evidențiate cea a cărturarilor și cea a fariseilor. Mântuitorul Iisus Hristos, deși, le-a recunoscut autoritatea religioasă nu îi recomanda ca exemplu pentru viața morală: „Cărturarii și fariseii s-au șezut în scaunul lui Moise; deci toate câte vă vor zice, faceți-le și păziți-le; dar după faptele lor nu faceți, căci ei zic, dar nu fac” (Mt 23, 2-3). Adeseori a dat curs invitației lor: „unul din farisei L-a rugat pe Iisus să mănânce la el” (Lc 7, 36); un alt fariseu „Îl ruga să ia prânzul la el; intrând a șezut la masă. Iar fariseul s-a mirat văzând că Iisus nu S-a spălat pe mâini înainte de masă” (Lc 11, 37-38); „El a intrat în casa uneia din căpeteniile fariseilor sâmbătă, ca să mănânce” (Lc 14, 1). Unul dintre admiratorii lui Iisus era și fariseul Nicodim. El L-a apărut în fața arhierilor (In 7, 50-51) și după coborârea de pe Cruce L-a îngropat¹⁰.

Atât poporul iudeu, în sânul căruia s-au înfiripat primele comunități creștine, cât și lumea politeistă greco-romană, erau pregătiți și așteptau marea schimbare adusă de Biserica lui Hristos¹¹.

Apărută într-un cadru iudaic marcat de mesianismul politic¹², Evanghelia a depășit granițele Palestinei unde „risca să se înfunde în paragrafele ritualismului iudaic”¹³ și percepută, la început, ca o „sectă iudaică”¹⁴ profită, pentru expansiune, de statutul licit al iudaismului în cadrul Imperiului Roman. Odată cu primenirea

⁷ Pr. prof. D. Abrudan, *Religia Evreilor: Iudaismul*, în rev. M. A., nr. 5/1986, p. 12.

⁸ Pr. prof. D. Abrudan, *op. cit.*, pp. 27-28.

⁹ Pr. Prof. Ioan Rămureanu și colaboratorii, *op. cit.*, p. 43.

¹⁰ Ion Bria, *Iisus Hristos*, p. 32.

¹¹ Daniel Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Teologie și spiritualitate*, Ed. Basilica a Patriarhiei Române, București, 2010, p. 211.

¹² Idem, *M.I.S.A. ...*, p. 121.

¹³ Prof. Teodor M. Popescu, *art. cit.*, p. 354.

¹⁴ Pr. conf. dr. Emanoil Băbuș, *Diversități și divergențe în creștinism până la 1054*, în rev. B.O.R., nr. 9-12/2004, p. 617.

spirituală adusă de creștinism, religiile și curentele filosofice antice devin din ce în ce mai inactive și Hristos stăpânește peste sufletele credincioase unificate în Biserică¹⁵.

Mântuitorul Iisus Hristos venind să desăvârșească Legea veche (Mt. 5, 17-19) a arătat valoarea morală a jertfelor, cerându-i celui ce aduce darul său la altar să se apropie cu inimă curată, să se împace cu fratele său și apoi să aducă darul la altar (Mat 5,23-24). Mântuitorul arată în acest fel că nu este mulțumit cu împlinirea Legii așa cum o practicau evreii, care îndeplineau preceptele cultice fără a le însoți de curăția lăuntrică.¹⁶

Valoarea religioasă și morală a jertfelor Vechiului Testament este relativă. Numai jertfa Noului Legământ este perfectă fiind adusă de însuși Fiul lui Dumnezeu având astfel o valoare unică și definitivă. Pentru creștini, jertfele mozaice au încetat odată cu moartea Mântuitorului care reprezintă jertfa deplină perfectă potrivit celor proorocite despre „*Robul Domnului*”, care-și va da viața ca jertfă pentru răscumpărarea tuturor (Is.53).¹⁷

2.2 Propovăduirea Evangheliei ca început al misiunii cuvântului.

2.2.1 Pocăința prima componentă imperativă a misiunii

Principală chemare a Apostolilor este predicarea Evangheliei și aceasta are prioritate în fața oricărei alte slujiri apostolice: „*Căci Hristos nu m-a trimis să botez, ci să binevestesc...*” (I Cor. 1, 17). Vestirea apostolică sau propovăduirea Evangheliei constituie o obligație permanentă, ce revine întregii Biserici, un mandat de la care ea nu se poate sustrage (I Cor. 9, 16), deoarece predicarea cuvântului lui Dumnezeu vizează convertirea prin credință: „*Pocăiți-vă și credeți în Evanghelie*” (Mc 1, 15)¹⁸.

Plecând de la misiunea de Apostoli care aveau datoria de a predica vestea cea bună, ajungem la dobândirea credinței, concept pe care îl descriem în lucrare. Credința adevărată poate fi dobândită doar în contextul misionar al succesiunii apostolice care se desfășoară în Biserica adevărată și care lucrează, cu timp și fără

¹⁵ Anastasios Yannoulatos, *Ortodoxia și problemele lumii contemporane*, traducere de drd. Gabriel Mândrilă și Pr. prof. dr. Constantin Coman, Ed. Bizantină, București, 2003, p. 33.

¹⁶ Drd. Gheorghe Burtan, *Rolul îndrumător al Vechiului Testament*, în S. T., nr.9-10/1973, p. 165.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ Pr. conf. univ. dr. Valer Bel, *Misiunea Bisericii în lumea contemporană*, vol. 1, pp. 16-18.

timp, prin intermediul Sfintelor Taine și Ierurgii. În misiunea sa, Biserica nu inventează Evanghelia, ci restituie în fiecare loc și timp „*credința care a fost dată sfinților odată pentru totdeauna*” (Iuda, 3).

Pocăința în perspectiva Preasfințitului Irineu Pop-Bistrițeanul reprezintă „*o virtute prin care se reînnoiește Botezul, prin care omul se liberează de păcat, curățindu-și conștiința*”¹⁹, făcând distincția între pocăința, ca taină și pocăința, ca lucrare permanentă în suflet.

Adevărata semnificație și importanță a pocăinței se descoperă numai atunci când este înțeleasă drept mijloc de restaurare a legăturii credincioșilor cu Dumnezeu și aproapele.²⁰ Acesta este motivul pentru care pocăința este considerată ca un al doilea botez și precede întotdeauna Sfânta Euharistie, ca treapta celei mai înalte comuniuni cu Dumnezeu și Biserica. Pocăința este Taina Împăcării cu Dumnezeu și cu semenii fiindcă aduce în sufletele credincioșilor acea armonie care vine de la Dumnezeu.²¹

2.2.2 Obstacole și opoziție în misiunea lui Iisus (Mt. 11,2-13,53)

Mântuitorul Însuși a întâmpinat obstacole în misiunea Sa; „*Dacă M-au prigonit pe Mine și pe voi vă vor prigoni; dacă au păzit cuvântul Meu și pe al vostru îl vor păzi*” (In 15,20).

Misiunea Bisericii după Matei este cel mai bine descrisă în opoziția care se crează între liderii religioși care L-au văzut pe Iisus (12,1-8;9-14). Vindecarea demonizatului Mut și Surd (12,22-32), Copacul și Fructele sale (33-32) și Semnul lui Iona (38-42)- toate sunt reflecțiile lui Matei și opozițiile la misiunea lui Iisus. În timp ce ei apărau legile Sabatului, Matei se folosește de această ocazie să-L portretizeze pe Iisus ca reinterpreterul legii în contextul halakhic. Pentru Matei, Iisus are autoritate deasupra legilor. Acesta prezintă felul în care Iisus Își continuă misiunea făcând

¹⁹ Irineu Pop-Bistrițeanul, *Chipul lui Hristos în viața morală a creștinului*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2001, p. 257;

²⁰ Pr. Prof. Dumitru Radu, *op. cit.*, pp. 302-303.

²¹ Pr. Asist. Dumitru Popescu, *Pocăința ca refacere a legăturii credinciosului cu Dumnezeu și cu semenii*, în rev. S.T., nr. 9-10, 1971, pp. 1022-1028.

referire la denunțarea rigidității impuse de farisei și a modului în care aceasta îi suprima pe oamenii lui Dumnezeu astfel că fariseismul este condamnat.

Misiunea bisericii din perspectiva evanghelistului Matei aduce noi forme de a-L sluji și a-L slăvi pe Dumnezeu, altele decât ritualurile și obiceiurile evreiești. Evanghelia sa are un scop pastoral și misionar; pastoral, pentru că autorul se străduiește să redea încrederea unei comunități ce se află într-o oarecare criză de identitate, și misionar, pentru că el vrea să încurajeze pe membrii comunității, ai Bisericii, să dea mărturie despre Hristos și să fie slujitori oamenilor în iubire după modelul lui Hristos.

Fariseii se arată indignați de faptul că Iisus încalcă prevederile Legii, mai ales în ceea ce privește munca în ziua de Sabat sau contactul cu persoane considerate necurate. Iisus le atrage însă atenția asupra pericolului lipsei de profunzime spirituală și trăirii exclusive a aspectelor formale, destinate a masca de fapt goliciunea interioară. Atât marii preoți, cât și fariseii, erau convinși că știu tot ceea ce este necesar, și tocmai de aceea ei s-au debarasat de Iisus și au făcut tot ceea ce le-a stat în putință ca să fie torturat și crucificat.

2.3 Instituirea și misiunea Apostolilor - paradigma a misiunii Bisericii.

Cuvântul „*apostol*” provine de la grecescul *αποστολος*, derivat de la verbul *αποστέλλειν*, care înseamnă în greaca clasică *a trimite* persoane sau lucruri. Spre deosebire de *πέμπω* care vizează fapta trimiterii, *αποστέλλω* viza mai ales trimiterea a cărei sarcină este de a anunța voința celui ce trimite și de a explica și lucra în totul după această voință²² (III Reg 14, 6; In 13, 16; Filip 2, 25).

În Vechiul Testament trimișii lui Dumnezeu sunt profeții, iar în Noul Testament sunt cei doisprezece Apostoli, pe care Mântuitorul i-a trimis direct la propovăduirea Evangheliei Sale²³.

Toți apostolii au chemare, alegere și misiune de la Dumnezeu-Tatăl sau Mântuitorul Iisus Hristos²⁴ (Mc 3, 13-20; In 17, 18; Fapte 9, 16; Rom 1, 1; I Cor 1, 1; Gal 1, 15). Misiunea lor este aceea de a fi martori și vestitori ai Împărăției cerurilor.

²² Ioannis Zizioulas, *Ființa eclezială*, traducere Aurel Nae, Ed. Bizantină, București, 1996, p. 195.

²³ Pr. Dr. Teodor M. Popescu, *Biserica și cultura*, Ed. IBMBOR, București, 1996, p. 86.

Despre lucrarea misionară a Sfinților Apostoli și asistența divină permanentă pe care o primesc Apostolii și misionarii autentici, în general, care se manifestă prin puterea de a săvârși minuni, vorbește Sfântul Apostol Pavel când le cere creștinilor dintre iudei să nu rămână nepăsători la mântuirea²⁵ care li s-a oferit prin Iisus Hristos: „Cum vom scăpa noi, dacă vom fi nepăsători la astfel de mântuire care, luând obârșie din propovăduirea Domnului, ne-a fost adeverită de cei ce au ascultat-o. Împreună mărturisind și Dumnezeu cu semne și cu minuni și cu multe feluri de puteri și cu darurile Duhului Sfânt, împărțite după a Sa voință?” (Evr 2, 3-4). Duhul Sfânt este cel ce-L mărturisește pe Hristos ca Fiul lui Dumnezeu venit în trup. Acesta este adevărul fundamental pe care apostolii aveau să-l răspândească în lume, orice altă învățătură despre Hristos nu mai este venită de la Duhul adevărului, ci de la un duh străin de Hristos²⁶ (I In 4, 1-3; 12-15).

Fiecare Biserică avea întemeietor un misionar kerigmatic, dar putea avea mai mulți misionari învățători care, prin cuvântul lor, aprofundau și îmbogățeau cuvintele evanghelice²⁷.

Ceea ce deosebește pe Sfinții Apostoli de ceilalți misionari este misiunea lor deosebită către întreaga Biserică, de pretutindeni, căreia îi poate vorbi în numele lui Dumnezeu²⁸. Dar, trimiterea Sfinților Apostoli către întreaga Biserică, nu trebuie înțeleasă doar spațial, ca și cum misiunea lor, deși universală, s-ar mărgini numai la întreaga Biserică din timpul vieții lor, fără să se refere și la timpul care urmează după aceea. Misiunea Sfinților Apostoli este universală și în plan temporal²⁹.

2.4 Raportul între misiunea Cuvântului, misiunea Apostolilor și misiunea Bisericii

2.4.1 Definirea misiunii apostolice în raport cu trimiterea Fiului: “Precum M-a trimis pe Mine Tatăl, vă trimit și Eu pe voi” (In. 20,20)

²⁴ Ilarion V. Felea, *Religia iubirii...*, p. 432.

²⁵ Pr. Petraru Gheorghe, *Misiologie Ortodoxă. I. Revelația divină și misiunea Bisericii*, p. 153.

²⁶ Pr. Adrian Niculcea, *Sfânta Treime în Ființa și Viața Bisericii*, Ed. Arhetip, 2001, p. 277.

²⁷ Pr. Drd. Nicolae Rădulescu, *Ideea de unitate și comuniune în Noul Testament*, în rev. S. T., nr. 7-8 / 1975, p. 541.

²⁸ Idem, *Ecleziologia Noului Testament*, în rev. S.T., nr. 3-4 /1977, p. 247.

²⁹ Pr. Conf. Ion Bria, *Introducere în ecleziologia Ortodoxă*, în rev. S.T., nr. 7-10 /1976, p. 702.

Apostolii au primit de la Mântuitorul o misiune specială pe care trebuie să o exercite în lume, între *toate neamurile* (Mt. 28, 19). Pe lângă această misiune cei Doisprezece au primit de la și făgăduința Mângâietorului. Această promisiune a fost făcută treptat de către Domnul Hristos și constituie defapt pregătirea Apostolilor pentru primirea Duhului Sfânt.

“Precum M-a trimis pe Mine Tatăl, vă trimit și Eu pe voi” (In. 20,20)

“Precum M-a trimis pe Mine Tatăl, vă trimit și Eu pe voi” (In. 20,20); Unul dintre accentele acestei porunci cade asupra îndatoririi Sfinților Apostoli de a duce cuvântul Evangheliei înaintea tuturor neamurilor³⁰: *„Mergând învățați toate neamurile... învățându-i să păzească toate câte v-am poruncit vouă”* (Mt 28, 19-10). Expresia *„toate neamurile”* (Mt 24, 9,14; 28, 19; Mc 13, 10; Lc 24, 47; Fapte 15, 17; Rom 1, 15,16,26) precum și termenul *„neamuri”* (Fapte 9, 15; 10, 45; 11, 1,18; 13, 40; 15, 3,7,19; Rom 9, 30; 11, 11; Galateni 1, 16; 2, 2,8) apar în Noul Testament de nenumărate ori pentru a indica pe cei ce vor fi căutați de misionarii creștini³¹.

A doua formulare a poruncii Mântuitorului Iisus Hristos adresată Apostolilor prin care aceștia sunt trimiși la propovăduire, privește întinderea geografică a pământului³², având Ierusalimul ca punct de pornire și ca centru de îndrumare a acestei lucrări iar ca limită *„marginea pământului”*: *„El a zis către ei:... Ci veți lua putere, venind Duhul Sfânt peste voi, și Îmi veți fi Mie martori în Ierusalim și în toată Iudeea și în Samaria și până la marginea pământului”* (Fapte 1, 7-8).

O a treia formulare a poruncii propovăduirii Evangheliei subliniază universalitatea mesajului evanghelic atât din punct de vedere geografic, cât și etnic³³: *„Se va propovădui Evanghelia aceasta în toată lumea spre mărturie la toate neamurile”* (Mt 24, 14).

Mai presus de orice îndoială este faptul că cei doisprezece au avut o trimitere solemnă la neamuri prin porunca Mântuitorului³⁴ (Mt 28, 19; Fapte 1,8), dar, Sfinții Apostoli erau mai puțin familiarizați cu realitățile mediului păgân, cu istoria, cultura

³⁰ Pr. Lect. Univ. Dr. Mihai Hincinschi, *Misiune și dialog...*, p. 63.

³¹ Ioan Bria, *Iisus Hristos...*, p. 46.

³² Ioannis Zizioulas, *op. cit.*, p. 197.

³³ Pr. Prof. Dr. Isidor Todoran, *Apostolicitatea Bisericii*, în rev. M. A., nr. 3-6/1962, p. 316.

³⁴ Constantin Preda, *art. cit.*, p. 67.

și obiceiurile neamurilor chemate la mântuire³⁵. De aici, apariția, prin grija celor doisprezece, a misionarilor ieșiți din școala de la Ierusalim, în marea lor majoritate proveniți dintre eleniști, buni cunoscători ai limbii grecești și ai mediului păgân.

Biserica păstrătoare și transmițătoare infailibilă a vestirii apostolești³⁶, fiind „*stâlp și temelie a adevărului*” (I Tim 3, 15), conferă dovezi concrete despre îndeplinirea acestei porunci.

2.4.2 Preoția și pocăința, redefinire pascală a misiunii apostolice

Sfintele Taine se definesc în învățăturile de credință, ca mijloace sensibile prin care se comunică omului credincios harul dumnezeiesc nesensibil.

Preotul este purtătorul crucii lui Hristos, „*care mântuiește și pe alții*”, după cuvântul Fericitului Augustin, și totodată beneficiarul puterii harice de a duce la bun sfârșit strădaniile sale pentru mântuirea celor încredințați lui.³⁷

Preotul³⁸ și episcopul sunt reprezentanți ai comunității, purtătorii ei de cuvânt în fața lui Dumnezeu, dar ei nu sunt ruși de comunitate.³⁹ Ei sunt cei prin care rugăciunile comunității sunt înălțate la Dumnezeu și tot odată prin care Dumnezeu revarsă harul Său, în sfânta biserică, asupra comunității. Ei sunt purtătorii aceleași misiuni pe care a avut-o Mântuitorul pe pământ, de a aduce jertfa sângeroasă în numele comunității și de a dobândi darurile Duhului Sfânt pe care le dăruiesc comunității.⁴⁰ De aici, importanța și valoarea deosebită a tainei Hirotononiei și a sacerdoțiului.

Spovedania sau mărturisirea păcatelor prezintă o importanță deosebită din punctul de vedere al lucrării pastorale. „*Prin spovedanie, preotul deschide porțile*

³⁵ Magistrand Mihail-Gabriel Popescu, *Mântuitorul ca învățător al Sfinților Apostoli*, în rev. S.T., nr. 1-2 /1962, p. 36.

³⁶ Pr. Prof. Liviu Stan, *Succesiunea apostolică*, în rev. S. T, nr. 5-6 /1955, p. 308.

³⁷ Fericitul Augustin, *Confessiones – mărturisiri*, V, XIII, 23, trad. de Prof. Dr. Docent Nicolae Barbu, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Ioan Rămureanu, ediția a II-a, Ed. IBMBOR, București, 1994, pp. 175-176.

³⁸ ÎPS Prof. Dr. Teodosie Petrescu, Arhiepiscopul Tomisului, *Cântarea de Cult și Sfânta Scriptură*, Edit. Arhiepiscopiei Tomisului, Constanța, 2008, p. 188.

³⁹ Arhid. Prof. Dr. Ioan N. Floca, *Drept canonic ortodox, vol. II*, Ed. IBMBOR, București, 1990, pp. 49-57.

⁴⁰ Pentru mai multe detalii vezi: Sfântul Ignatie Teoforul, *Epistola către tralieni*, III, 1, în „Scrierile Părinților Apostolici”, Ed. IBMBOR, București, 1995, pp. 204-206.

împărăției cerurilor, dă sufletelor viață divină și înmulțește chivoturile în care locuiește Prea Sfânta Treime”⁴¹.

Taina Pocăinței, Mărturisirea sau Spovedania, a fost definită în multe feluri. Sfântul Ioan Damaschin ne spune că: „*Pocăința este întoarcerea prin asceză și osteneli, de la starea cea contranaturii la starea naturală și de la diavol la Dumnezeu*”⁴²

Un rol important în lucrarea mântuirii, îl are preotul ca, “Iconom”, “Chivernisitor” sau “*administrator al tainelor dumnezeiești*” (I Cor. 4, 1).

Duhovnicia este strâns legată de Sfânta Taină a Hirotoniei astfel preotul și episcopul cu hirotonie validă săvârșește ceea ce este numai la Dumnezeu cu puțință, taina iertării păcatelor: *Cine poate să ierte păcatele, fără numai unul Dumnezeu? (Marcu 2, 7)*. Această putere o are și Fiul lui Dumnezeu: *Dar, ca să știți că putere are Fiul Omului a ierta păcatele pe pământ (Marcu 2, 10)* și această putere au primit-o apostolii după Patimă, Moarte, Înviere: *Luați Duh Sfânt (In 20, 22-23)* această putere a fost dată oamenilor care sunt ținuti cu păcate și nu îngerilor, pentru ca cel ce leagă și dezleagă să cunoască slăbiciunile de care este cuprinsă firea omenească în urma căderii în păcat⁴³.

III. CINCIZECIMEA – CONDIȚIE ȘI FUNDAMENT AL TEANDRIEI ȘI MISIUNII BISERICII

3.1. Aspecte ale misiunii în Biserica primară

Prezența și activitatea Mântuitorului în Biserică prin lucrarea Duhului Sfânt, încredințată Apostolilor și urmașilor lor episcopii, face ca Biserica să aibă caracterul unui organism teandric, având ca și Hristos două naturi, două voințe și două lucrări, inseparabile și distincte în același timp⁴⁴. Având această structură hristologică, Biserica este înzestrată cu lucrarea permanentă și obiectivă a Sfântului Duh în toate actele ei⁴⁵. Lucrarea aceasta cuprinde puterea și Duhul lui Hristos, pe care El însuși a

⁴¹ Irineu Pop Bistrițeanul, *Preoția și arta pastorală*, p. 47.

⁴² Sfântul Ioan Damaschin, *Dogmatica*, Ed. Scripta, București, 1993, p. 93.

⁴³ Anthony M. Coniaris, *Introducere în credința și viața Bisericii Ortodoxe*, trad. rom. Constantin Făgețean, Ed. Sofia, București, 2001, p. 193.

⁴⁴ Pr. Prof. Ion Bria, *op. cit.*, p. 493.

⁴⁵ Pr. Ilie Moldovan, *Învățătura despre Duhul Sfânt.*, p. 785.

dăruit-o „*celor doisprezece*”, atât în ziua Învierii, când le-a zis „*Luați Duh Sfânt*”, cât mai ales în ziua pogorârii Duhului Sfânt, când i-a îmbrăcat efectiv cu „*putere de sus*”.

Duhul Sfânt cu darurile Sale este tezaurul cel nesecat al Bisericii din care se împărtășesc credincioșii cuprinși în ea, primind prin Sfintele Taine puterea de a dobândi roadele Duhului Sfânt, adică sfințirea vieții⁴⁶.

Sfânta Liturghie ne oferă, în chipul cel mai evident, împărtășirea cu întreaga comoară sfințitoare a Duhului Sfânt ce lucrează în viața Bisericii⁴⁷. Aceasta este explicația pentru ce spre sfârșitul Sfintei Liturghii, după ce credincioșii s-au împărtășit cu „*dumnezeieștile, sfintele, prea curatele, nemuritoarele, cereștile și de viață făcătoarele taine*”⁴⁸ cântă: „*Am văzut lumina cea adevărată, am primit Duhul cel ceresc*”⁴⁹, dat fiind că sub forma văzută a Sfintelor Taine ale lui Hristos, s-au împărtășit cu „*Duhul cel ceresc*” nevăzut, prin a cărui putere s-a săvârșit Taina Sfintei Euharistii⁵⁰.

După învierea și înălțarea la cer a Domnului nostru Iisus Hristos, creștinismul începe să se răspândească în imperiul roman. Testamentul misionar al Întemeietorului său sună destul de clar: „*Drept aceea mergând învățați toate neamurile în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, învățându-le să păzească toate câte am poruncit vouă. Și iată Eu cu voi sunt în toate zilele, până la sfârșitul veacului*” (Mt 28, 19-20).

Sfinții Apostoli, conștienți de chemarea lor au călătorit până în cele mai îndepărtate ținuturi ale imperiului roman, trecându-i și hotarele. Religia cea nouă nu mai era o religie localizată geografic și istoric numai la poporul ales. Ea devenea o religie a tuturor, fără nici o discriminare. O situație nouă religioasă se crea, religia creștină ieșea în lume și-și trimitea misionarii pretutindeni, vestind vestea cea bună tuturor neamurilor.

Misiunea lor a fost inaugurată la Cincizecime, când s-a împlinit făgăduința făcută lor de Mântuitorul Iisus Hristos prin pogorârea Sfântului Duh.⁵¹

⁴⁶ Prot. Dr. Gheorghe Lițiu, *Glossologia ca dar al Duhului Sfânt*, în rev. O., nr. 4/1984, p. 501.

⁴⁷ Pr. Prof. Ion Bria, *op. cit.*, p. 496.

⁴⁸ ****Liturghier*, p. 183.

⁴⁹ *Ibidem*.

⁵⁰ Pr. Prof. Dr. Boris Bobrinskoy, *Taina Bisericii...*, p. 43.

⁵¹ Pr. Prof. Ioan Rămureanu și colaboratorii *op cit.*, p. 62.

Pogorârea Sfântului Duh în chip de limbi de foc la Cincizecime arată nu numai voința Mântuitorului Iisus Hristos de a cuprinde în Biserică, adică în iubirea lui, toată lumea unificată în această iubire ci și voința ca în această unitate să se mențină identitatea fiecărei persoane.

Cu privire la mișcările sectare contemporane propunem o privire sumară asupra mișcării penticostale. Penticostalii absolutizează Cincizecimea relativizând toate celelalte învățături ale Mântuitorului Iisus Hristos. Între Cincizecimea Bisericii și Cincizecimea Penticostalilor există diferențe de fond nu există aceeași realitatea. Cincizecimea Bisericii este momentul de naștere, din punct de vedere istoric, al Bisericii și acest moment este urmare sau consecință a lucrării atât a Mântuitorului Iisus Hristos cât și a Duhului Sfânt, până la urmă a întregii și dumnezeiești Treimi, pe când Cincizecimea Penticostalilor este o încercare de legitimare a unei secte apărute la început de secol XX, sectă care are pretenția că întoarce creștinătatea contemporană la fundamentele creștinătății din punct de vedere istoric. Este până la urmă o pretenție nu absurdă dar și extrem de nesăbuită de a aroga anumite virtuți sau anumite harisme unei secte, în numele Bisericii primare și a întregii Biserici creștine.

3.1.1. Propovăduirea lui Petru – elemente kerigmatice ale misiunii creștine

Predica misionară rostită de Sfântul Apostol Petru este adresată iudeilor aflați atunci în Ierusalim (Fapte 2, 14, 22), dar, în finalul propovăduirii sale misionare, afirmă că făgăduința Evangheliei aparține nu numai iudeilor, ci „și tuturor celor de departe, care vor fi chemați de Domnul Dumnezeuul nostru” (Fapte 2, 39)⁵². Prin expresia „tuturor celor de departe” este desemnat întregul neam omenesc (Is 49, 1; 57, 19; Zah 6,15; Efes 2, 13, 17). Dacă Sfântul Apostol Petru ar fi avut în vedere numai diaspora iudaică nu ar mai fi adăugat expresia „care vor fi chemați de Domnul Dumnezeuul nostru” căci iudeii erau chemați prin excelență în împărăția mesianică iar făgăduințele le aparțin înaintea tuturor neamurilor (Fapte 3, 25- 26; 13, 46; Rom 9, 4).

Prima convertire în masă la noua credință a avut loc în ziua Pogorârii Duhului Sfânt⁵³, când „cei ce au primit cuvântul... s-au botezat și, în ziua aceea, s-au adăugat

⁵² Pr. Prof. Liviu Stan, *Structura primară a comunităților creștine...*, p. 677.

⁵³ Pr. Ioan Mircea, *Cei șaptezeci de ucenici...*, p. 695.

ca la trei mii de suflete” (Fapte 2, 41), provenind din întreaga diaspora iudaică, lucru deosebit de important pentru răspândirea rapidă a Evangheliei.

Prin pregătirea misionarilor creștini la Ierusalim, prin chemarea lui Saul la slujirea apostolică și prin primele convertiri ale păgânilor la credință, „sunt puse bazele desfășurării unei mari lucrări de propovăduire a Evangheliei la toate neamurile existente în epocă și în toate regiunile geografice cunoscute și accesibile”⁵⁴.

3.1.2 Viața sacramental cultică a Bisericii primare – spațiu paradigmatic al misiunii Bisericii

La Cincizecime, revărsarea harului dumnezeiesc, sau prin pogorârea Sfântului Duh în chipul limbilor de foc peste Apostoli se inaugurează Biserica în plenitudinea sa - ca o comunitate concretă a oamenilor cu Dumnezeu - cu preoția inherentă ei, în succesiunea apostolică: „Iar Petru a zis către ei: pocăiți-vă și să se boteze fiecare dintre voi în numele lui Iisus Hristos, spre iertarea păcatelor voastre, și veți primi darul Duhului Sfânt... Deci cei ce au primit cuvântul lui s-au botezat și în ziua aceea s-au adăugat ca la trei mii de suflete” (Fapte 2, 38 și 41). De acum creștinii „devin hristofori, pentru că sunt în prealabil pnevmatofori și în sensul acesta fiecare credincios poartă în sine Biserica, chipul autentic al Duhului și deci al Sfintei Treimi”⁵⁵.

Biserica este realizarea anticipată și sacramentală a împărăției lui Dumnezeu în lume și mijloc pentru realizarea acestei împărății. De aceea orice activitate a Bisericii trebuie să aibă o orientare eshatologică, rugându-se pentru venirea și realizarea împărăției lui Dumnezeu.⁵⁶

⁵⁴ Pr. Dr. Sabin Verzan, *Sfinții Apostoli...*, p. 23.

⁵⁵ Pr. Dorel Pogan, *Constituția teandrică a Bisericii*, p. 107.

⁵⁶ Pr. Prof. Dr. Valer Bel, *Misiunea socială a Bisericii în contextul globalizării*, în *Biserică și multiculturalitate în Europa sfârșitului de mileniu*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2001, p. 65; vezi mai pe larg și Pr. Prof. Dr. Dumitru Belu, *Împărăția lui Dumnezeu și Biserica*, în S.T., 9-10/1956, pp. 539 - 553.

3.2 Hristos – Capul Bisericii – fundament al misiunii ortodoxe

3.2.1 Biserica „Trupul lui Hristos” (Efes. 1,22-23) caracteristica hristologică a misiunii.

„Și toate le-a supus sub picioarele Lui și mai presus de toate pe El L-a dat peste toate cap Bisericii, care este trupul Lui, plinirea celui ce plinește toate întru toți” (Efes. 1,22-23). Numind pe Hristos capul Bisericii, apostolul Pavel arată modul nou în care Dumnezeu este prezent și lucrează în viața umanității. Biserica este comparată cu un organism viu, ale cărui membre se articulează și se armonizează în Hristos. Din El și spre El crește întregul trup, care este recapitulat și supus Tatălui.⁵⁷

Unitatea Bisericii este unitatea în Hristos, prin Duhul, cu Dumnezeu Treimea. Biserica este trupul lui Hristos și, după cum există un singur trup, Biserica este deci această mare taină, în care Hristos unește în Sine prin Duhul Sfânt, pe toți cei care l-a ales Dumnezeu.⁵⁸

Prezența lui Hristos în orice ființă care suferă, va fi descoperită în clipa judecății (Mt. 25,40-44), dar chiar de pe acum ea face din toți și din fiecare în parte membre ale lui Hristos. Sfântul Apostol Pavel descrie Biserica prin imaginea: “Împlinirea celui ce plinește totul în toți” (Efes 1,23), ceea ce face ca trupul să nu existe decât în unitatea membrilor sale, astfel încât orice membru poartă în el Trupul întreg. Ca să răspundă acestei structuri, Hristos nu este un membru printre altele, ci Capul, în înțelesul cel mai puternic al înțelesului de integrare. Membrele se integrează într-un organism în care curge viața lui Dumnezeu în oameni.

Biserica este împlinire, când își atinge vocația sa de “împlinire a lui Hristos”. “Hristos întreg, cap și trup”⁵⁹, El este și noi, zice Fericitul Augustin, iar Biserica, evident una și evident Hristos, și este trinită în Euharistie. Creștinii, în taina credinței, s-au unit nu numai între ei, ci sunt una în Hristos. Numai în comunitatea credincioșilor poate fi găsit Fiul lui Dumnezeu, și aceasta pentru că El nu viețuiește decât în mijlocul celor ce sunt uniți.

⁵⁷ Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. II, p. 212.

⁵⁸ Pr. Prof. Dr. Boris Bobrinskoy, *Taina Bisericii*, pp. 156-157.

⁵⁹ Fer. Augustin, *Homelie sur l’Evangile de Saint Jean*, P. L. 35, 1622.

3.2.2 Iisus Hristos – Capul Bisericii. Biserica, Trupul extins al lui Hristos în omenirea credincioasă

După ființa sau constituția ei, Biserica nu este nici o instituție care poartă mântuirea în sine și o împărtășește credincioșilor care devin membrii ai ei, nici o instituție care slujește numai ca un instrument pentru mântuirea omului, ci ea este taina recapitulării tuturor în Hristos. Ea este identică cu realizarea mântuirii în măsura în care aceasta se înfăptuiește în lume și în istorie. Biserica este inclusă în planul de mântuire a lui Dumnezeu prin recapitularea tuturor în trupul lui Hristos. (In 11,52; I Cor 15,28).

Biserica este comunitatea creștinilor în comuniune cu Duhul lui Hristos care este Calea, Adevărul și Viața lor⁶⁰. Credincioșii sunt încredințați integral de adevărul și iubirea lui Dumnezeu în Hristos pentru ei, iar mărturia lor este vizualizarea, concretizarea acestui adevăr de viață și mântuire în perspectiva eternității. Brațul Părintelui pe care ei stau prin credință neclintită și fidelitate integrală este ca piatra solidă pe care se construiește casa, în cazul credinței, casa ființei umane cu rădăcina în cer, unde este comoara nepieritoare (Mt 7, 24;6, 19-21; Ps 70,3). “Biserica nu este însă doar un conglomerat de individualități strânse laolaltă de un liant, încălzit de iubire, ci mai ales un paradis regăsit de transformări lăuntrice, un loc sfânt în care Fiul lui Dumnezeu se sălășluiește în sufletele credincioșilor; o recreație în harul Duhului Sfânt a tuturor celor ce se dezbracă de omul cel vechi și-L primesc pe Hristos ca pe un Împărat al vieții”.⁶¹

3.3 Misiune intra-murus și extra-murus Ecclesiae. „Vitezda” – paradigma unei astfel de misiuni

3.3.1 Harismele sau factorii dinamici ai misiunii Bisericii. O perspectivă paulină a misiunii creștine.

Harismele au fost mijloace auxiliare date de Duhul Sfânt Apostolilor pentru început, ca să deschidă cale minunată, cu putere dumnezeiască, răspândirii Evangheliei⁶². În această manifestare extraordinară, ascultătorii puteau vedea că creștinismul are o destinație universală, că Biserica și mântuirea este a tuturor

⁶⁰ Pr. Dr. Gheorghe Petraru, *op. cit.*, p. 77.

⁶¹ Pr. Drd. Nicu Dumitrașcu, *Unele aspecte ecclesiologice în scrierile Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 55.

⁶² Pr. Dr. Gheorghe Petraru, *op. cit.*, p. 190.

popoarelor și că este de origine divină. Apostolii n-au predicat popoarelor în limbi sub înrâurirea acestui dar decât o singură dată în Ierusalim la Cincizecime, și n-au poruncit nici altora să practice vorbirea în limbi⁶³.

Astăzi harismele duhovnicești nu sunt posibile fără efort personal, ele nu mai aparțin numai lucrării Duhului, ci includ și autodeterminarea creatoare a omului.

Dacă sentimentele umane nu sunt transfigurate de harul divin, rămân cumva atrofiate, amputate de plenitudinea lor potențială și originară. Realitatea iubirii umane se regăsește în comuniunea dintre om și Dumnezeu, care e unica iubire desăvârșită.

3.3.2 Aspectul eclesiologic al misiunii ortodoxe.

Constituția Bisericii este teandrică⁶⁴. Datorită constituției Sale teandrice, Hristos rămâne unit, după firea dumnezeiască, cu Tatăl și cu Duhul Sfânt, iar după firea omenească rămâne unit cu oamenii⁶⁵.

Biserica este Hristos extins cu trupul Lui îndumnezeit în umanitate, fapt pentru care umanitatea are imprimată în ea pe Hristos cu trupul lui îndumnezeit⁶⁶. În virtutea constituției Sale teandrice, Hristos este Capul Bisericii, Care deschide întreaga umanitate către Dumnezeu⁶⁷.

Comuniunea Bisericii cu Hristos în Duhul Sfânt trebuie să se manifeste în raporturile dintre episcopi, preoți, diaconi și credincioși, fiindcă numai prin ordine, disciplină și dăruire de sine, izvorâte din ascultarea și dragostea față de Hristos, Biserica își poate îndeplini misiunea ei apostolică. În calitatea lor de urmași ai Apostolilor, episcopii alcătuiesc comuniunea episcopală, dar această comuniune rămâne integrată în comuniunea sobornicească a Bisericii⁶⁸.

Dincolo de doctrinele, tradițiile, și structurile specifice, Bisericile trebuie să întrețină mereu vie speranța în puterea unificatoare a lui Hristos, conjugând-o

⁶³ *Ibidem*, p. 191.

⁶⁴ Paul Evdokimov, *Ortodoxia*, traducere din limba franceză Dr. Irineu Ioan Popa, arhiepiscop vicar, Ed. IBMBOR, București, 1996, p. 138.

⁶⁵ Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. II, p. 215.

⁶⁶ Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. II, p. 215.

⁶⁷ *Ibidem*, p. 216.

⁶⁸ Pr. Prof. Dr. Boris Bobrinskoy, *op. cit.*, pp. 185-187.

neîncetat cu propriile eforturi spre unitate, spre adevărata viață în Hristos, trăită într-o unică Biserică, care să dea mărturie deplină de taina unității divine.

Chipul acestei Biserici nu poate fi altul decât cel oferit de Biserica Ortodoxă, clădită pe temelia patristică și a celor șapte Sinoade Ecumenice, Biserică în care s-a păstrat și s-a transmis nealterat tezaurul Revelației divine, cultului și organizării Bisericii primare.

3.4 Întreita slujire a Mântuitorului reflectată în activitatea misionară a Bisericii

3.4.1 Iisus - Învățătorul suprem în misiunea Bisericii.

Mântuirea săvârșită de Iisus Hristos înseamnă eliberarea omului din robia păcatului și a morții și dăruirea vieții veșnice în comuniunea cu Dumnezeu. Răul în care căzuse Adam consta în alterarea firii umane, în întunecarea minții cu privire la adevărul religios, în slăbirea voinței care înclina mai mult spre cele rele decât spre cele bune, în ruperea legăturii harice cu Dumnezeu, în vina și pedepsele veșnice pentru păcat. Pentru refacerea firii omului, pentru îndreptarea și restaurarea ei, se impunea luminarea omului prin învățătura adevărată și deplină, refacerea legăturii cu Dumnezeu și întărirea și susținerea lui în această legătură⁶⁹.

În aceste trei direcții trebuia să se îndrepte lucrarea mântuitoare a lui Iisus Hristos, astfel că își înfăptuiește opera sub întreit aspect, ca profet, arhieru și împărat, și continuă această lucrare și după înălțarea la cer, în Biserică, prin Duhul Sfânt. Ca profet, învățând adică aducând Revelația desăvârșită a ființei și voii lui Dumnezeu și a operei de mântuire „*Că Tatăl iubește pe Fiul și-I arată toate câte face El și lucruri mai mari decât acestea va arăta Lui, ca voi să vă mirați*” (Ioan 5, 20); ca arhieru, refăcând legătura dintre om și Dumnezeu, împăcând prin jertfă pe Dumnezeu cu omul „*Acesta dimpotrivă, aducând o singură jertfă pentru păcate, a șezut în vecii vecilor, de-a dreapta lui Dumnezeu*” (Evr. 10, 12); ca împărat, biruind puterile răului și conducând pe om spre destinația lui adevărată „*Și apropiindu-se Iisus, le-a vorbit lor, zicând: Datu-Mi-s-a toată puterea, în cer și pe pământ*” (Mt 28, 18). Întreita slujire a Mântuitorului se întemeiază pe însăși opera de mântuire, exprimând-o după cele trei direcții în care se săvârșește. Mântuitorul a îndeplinit în

⁶⁹ Prof. N. Chițescu, Pr. Prof. Isidor Todoran, Pr. Prof. I. Petreună *Teologie Dogmatică și Simbolică*, manual pentru Facultățile Teologice, vol. II, Ed. Renașterea, Cluj Napoca, 2005, p. 38.

sens propriu aceste trei slujiri, care sunt cele mai înalte demnități ce pot fi exercitate de oameni în viața aceasta⁷⁰.

Iisus Hristos este Învățătorul și Proorocul prin însăși Persoana Sa, descoperind oamenilor, cu autoritatea pe care o are El ca Dumnezeu, adevărul absolut despre Dumnezeu, om, creație, despre mântuirea și sfințirea omului, confirmând prin faptă învățătura Sa. El este identificat cu învățătura Sa, de aceea poate spune despre Sine „*Eu sunt Calea, Adevărul și Viața*” (In 14, 6) sau „*Eu sunt Lumina lumii*” (Ioan 8, 12). El este Învățătorul și Proorocul suprem prin însăși Persoana Lui, pentru că nu este numai om ci și Dumnezeu și ca atare are în El și iradiază din El atât învățătura adevărată și desăvârșită despre Dumnezeu și lucrarea Lui cât și cea despre omul adevărat, așa cum este realizat el în Hristos și cum trebuie să ajungă toți ceilalți. Învățătura Lui este revelația culminantă despre Dumnezeu și despre om, întrucât El însuși este ca persoană această revelație⁷¹.

Prin misiunea pe care este chemată să o desfășoare în cadrul fiecărui popor, Biserica trebuie să urmărească două scopuri principale. Pe de o parte să propovăduiască Evanghelia lui Hristos, arătând totodată falsitatea ideologiilor, curentelor și sistemelor filosofice și religioase care îndepărtează omul de la adevărul revelat, manifestat în persoana lui Iisus Hristos și-l duce pe om la pierzanie, iar pe de altă parte să fie o mărturie vie, o anticipare și mijlocul de realizare a comuniunii eshatologice a întregii lumi cu Creatorul ei⁷².

În societatea contemporană, Biserica trebuie să combată cu toată vigoarea atât secularismul cât și panteismul. Secularismul tinde să-l plaseze pe om în locul lui Dumnezeu, ca să domine lumea în locul Creatorului. Cu tot progresul înregistrat în domeniul științei și tehnologiei, această tendință antropocentristă a dus inevitabil la enorma criză ecologică ce subminează progresiv bazele supraviețuirii omenești pe planeta noastră, dar și la criza spirituală care îl transformă pe om în sclavul tehnologiei și al forțelor iraționale și demonice, desfigurându-l sub aspect spiritual.

Există două pericole la adresa misiunii Bisericii :

- Biserica creștină să fie socotită doar ca o învățătură, ci nu viață dumnezeiască și omenească

⁷⁰ *Ibidem*, p. 39.

⁷¹ Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *op. cit.*, pp. 115-116.

⁷² *Ibidem*, p. 95.

- Pericolul gnostic : învățătura să absolutizeze cunoașterea și aceasta să fie mai importantă decât credința.

Chemarea profetică a Mântuitorului se împletește în mod armonios cu demnitatea învățătoarească a Logosului întrupat. Dacă chemarea profetică stă la baza profetismului Bisericii- care aa avut rolul de a consolida și de a desăvârși Biserica primară creștină – demnitatea de Învățător a Mântuitorului reprezintă fundamentul dogmei Bisericii lui Hristos. Astfel, ne confruntăm, din acest ultim aspect cu două pericole serioase la adresa misiunii și vieții creștin-ortodoxe:

1. Există un discurs pozitivist sau sincretist care devalorizează întregul edificiu al Bisericii, reducând totul la o învățătură umană, asemeni altor învățături lumești. Pericolul acesta este extrem de serios, deoarece, într-o manieră reduționistă de sorginte ideologică, se reduce ansamblul complex al Bisericii, doar la dimensiunea dogmatică a acesteia, dimensiune în fond extrem de importantă. Astfel se relativizează Biserica ca Trup tainic al Mântuitorului, este transformată într-o doctrină ce apare și dispare în istorie, este amputată dimensiunea revelațională a dogmei creștine și nu în ultimul rând, învățătura creștină este asimilată fie multitudinii de filosofii seculare, fie este denigrată ca o concepție anti-științifică, ce nu are nici un rol și nici un loc în spațiul oficial public. Adevărul mărturisit de Biserică, este unul clar; învățătura Bisericii este parte integrantă a vieții Bisericii - ca prelungire în istoria mântuirii a Logosului Însuși -, o viață dumnezeiască și omenească ca împărtășire din teandria Mântuitorului. Asta înseamnă că Biserica nu dă importanță deosebită doar minții omului, prin aspectul învățătoresc, ci are în vedere întreaga persoană a omului, suflet și trup.

2. Al doilea pericol îl putem intitula „pericol gnostic” și este o prelungire și o exacerbare a primului pericol reduționist. Acest „pericol gnostic” este unul actual într-o societate post-modernă ce absolutizează cunoașterea – într-o manieră pozitivistă scientistă – într-un context eminamente materialist. Astfel dimensiunea învățătoarească, devine un scop în sine, este exacerbată în detrimentul trăirii, a valorilor morale și devine parte integrantă a unei cunoașteri autonome ce-L neagă și-L respinge pe Dumnezeu, în numele „libertății” și „independenței” omului contemporan. „Pericolul gnostic” reprezintă o actualizare – peste timp – a gnozei antice, ce a reprezentat o adevărată încercare pentru Biserica primară. Pentru

gnosticul de ieri și de azi „a ști” este mai important decât „a crede”, cu alte cuvinte cunoașterea este mai importantă decât credința, iar această supremație impusă de omul autonom contemporan are cel puțin două efecte nocive pentru:

a) Deschide latg porțile esoterismului și ocultismului post-modern cu toate consecințele grave pentru creștinul zilelor noastre;

b) Deschide larg porțile sincretismului de tin New-Age care accentuează cunoașterea fără fundament revelațional, în detrimentul credinței, dând acesteia caracter soteriologic. La acest al doilea pericol, Biserica ne învață că în perspectiva dobândirii mântuirii, cunoașterea este importantă, însă nu absolută, este un mijloc și un scop în sine, credința fiind prioritară atât în relația noastră cu Dumnezeu și cu oamenii cât și în vederea dobândirii mântuirii.

Atunci când vorbim despre profetismul Bisericii ne referim la o dimensiune esențială a Bisericii atât a Bisericii primare cât și a lucrării lui Dumnezeu în Vechiul Testament de constituire a Bisericii, cu alte cuvinte, profetismul Bisericii are în vedere pe de o parte lucrarea Duhului Sfânt prin prooroci în Vechiul Testament, lucrare care nu doar anticipa dar și pregătea venirea Mântuitorului Iisus Hristos dar și întemeierea Bisericii Sale, pe de altă parte avem în vedere lucrarea lui Dumnezeu de natură profetică la începuturile Bisericii ca și consolidare și desăvârșire a Bisericii primare. Dimensiunea profetică a fost retrasă de Dumnezeu, Sfântul Apostol Pavel vorbește în epistolele sale despre faptul că darul profeției va înceta, în epistola a doua către Corinteni iar Sfântul Ioan Gură de Aur, la începutul secolului V, spune că darul profeției nu mai există în Biserică evidențiind astfel că ceea ce era de descoperit și de profețit în Biserică, de către Dumnezeu, se împlinise.

3.4.2 Jertfa Mântuitorului – premisă a incorporării tainice în Biserică și scop ultim al misiunii ortodoxe.

Slujirea arhierească a lui Iisus Hristos constă în jertfa de Sine, în suferințele îndurate de El de la întrupare până la moartea pe cruce, și îndeosebi moartea pe cruce pentru noi și pentru mântuirea noastră, înlăturând vina și condamnarea omului și restabilind comuniunea între Dumnezeu și om, pentru că Dumnezeu în înțelepciunea Sa, conciliind dreptatea și iubirea, așa a hotărât mântuirea omului: prin întruparea și jertfa Fiului Său. Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu se întrupează deci cu scopul jertfirii. Și faptul că se face într-o toată asemenea nouă, și la înfățișare om adevărat: „S-a

deșertat pe Sine chip de rob luând, făcându-se asemenea oamenilor, și la înfățișare aflându-Se ca un om” (Filip. 2, 7) este o jertfă pentru măreția Lui, și apoi pătimirea, moartea pe cruce a Celui fără de prihană și mijlocirea neconținută între noi și Tatăl sunt acțiuni ale Arhiereului Hristos⁷³.

Prin slujirea de Arhiereu în Biserică, Hristos își înfățișează neîncetat trupul Său jertfit Tatălui, dar odată cu aceasta ne înfățișează și pe noi ca jertfe benevole de bună mireasmă, din puterea trupului Său jertfit de care noi ne împărtășim. La această stare de jertfă continuă și de jertfitor continuu ne atrage Hristos pe noi. El nu ne jertfește ca obiecte, ci ne atrage la o autojertfire ca subiecte, împărtășindu-ne de starea Lui de jertfă, în care El, de asemenea, nu este obiect pasiv, ci dăruitor. Împărtășindu-ne deci de jertfa Lui, nu ne împărtășim numai de jertfă ci și de jertfitor. Prin aceasta devenim noi înșine nu numai jertfe, ci și jertfitori sau preoți ai jertfei noastre în acest sens restrâns⁷⁴.

Mântuitorul Iisus Hristos plinește deci, în persoana Lui, preoția cea adevărată și jertfa cea adevărată, făcându-ne părtași și pe noi acestei jertfe prin preoția bisericească, prin care ne putem aduce și noi, jertfele noastre personale la jertfelnicul Dumnezeuului celui viu. În acest sens preoția sacramentală a Bisericii se prezintă ca o prelungire a preoției lui Iisus Hristos și ca o permanetizare în același timp a ei, dar și ca o prelungire a jertfei lui Iisus Hristos peste veacuri, făcându-i astfel părtași acestei jertfe pe toți creștinii, sau, cu alte cuvinte, pe toți cei din preoția generală a Bisericii, adică creștinii. Preoția Bisericii își are izvorul în Arhieria și jertfa lui Iisus Hristos⁷⁵.

În Biserică se disting:

a) Starea harică a tuturor credincioșilor, primită prin tainele de inițiere: Botez, Mirungere și Euharistie. Este vorba de preoția generală care aparține tuturor celor botezați, care au responsabilități și harisme personale, cu caracter eclesial general,

⁷³ *** *Îndrumări misionare*, p. 348.

⁷⁴ *Ibidem*, p. 240.

⁷⁵ Pr. Prof. Dr. Stelian Tofană, *Iisus Hristos Arhiereu Veșnic*, p. 478.

b) Slujirea preoțească propriu-zisă, instituită de Mântuitorul Iisus Hristos și acordată în Taina Hirotoniei prin succesiune apostolică. Această slujire are funcții specifice sacramentale, didactice și pastorale și are un rol reprezentativ⁷⁶.

Pe de o parte, deoarece sunt deosebite ca natură și ca autoritate, și întrucât participă în mod diferit la preoția lui Hristos, aceste slujiri nu se pot înlocui una cu alta. Fiecare are locul, funcția și specificul ei în Biserică. Pe de altă parte ambele sunt necesare și sunt inseparabile, deoarece Biserica nu este o instituție clericală și deoarece nici o slujire nu este auto-suficientă. Fiecare creștin are o „demnitate preoțească” și are acces direct la obiectul preoției, dar slujirile primite prin hirotonie au o funcție de reprezentare, nu numai o responsabilitate personală⁷⁷.

Mirenii sau credincioșii laici participă la slujirea împărătească a lui Hristos prin biruința lor asupra ispitelor și a păcatelor, prin organizarea comuniunii creștine și prin diaconia creștină în societatea seculară. Evanghelia lui Hristos cheamă pe oameni din robia păcatului și a morții și prin nașterea la viața în Hristos îi așează pe calea dreptății, a libertății și comuniunii vieții veșnice „*Eu sunt Calea, Adevărul și Viața. Nimeni nu vine la Tatăl Meu decât prin Mine*” (In. 14, 6) „*Eu sunt Lumina lumii; cel ce Îmi urmează Mie nu va umbla în întuneric, ci va avea lumina vieții*” (In. 8, 12)⁷⁸.

IV. BISERICA LOCALĂ ȘI UNIVERSALĂ CA SPAȚIU AL COMUNITĂȚII CREȘTINE MISIONARE CONTEMPORANE

Misiunea contemporană a teologiei și a Bisericii Ortodoxe trebuie să plece de la o cunoaștere lucidă și necomplezantă a lumii în care trăim. Această lume se confruntă cu un fenomen social fără precedent care antrenează o imensă mutație civilizațională a cărei înțelegere este vitală pentru viața și misiunea Bisericii în viitor. Părintele profesor Ioan Ică jr. indică o triplă mutație în societatea contemporană, cea a socialului, a umanului și a religiosului.

Evanghelizarea și transmiterea misionară a tradiției creștine de către mireni este de o importanță capitală în cadrul familiei.⁷⁹ Încă de la începutul ei, Biserica creștină s-a

⁷⁶ Pr. Prof. Dr. Ion Bria, *Dicționar de teologie ortodoxă*, 1981, p. 304.

⁷⁷ *Ibidem*, p. 305.

⁷⁸ Pr. Prof. Dr. Valer Bel, *op. cit.*, p. 179.

⁷⁹ Pr. Prof. Dr. Ion Bria, *Tratat de Teologie dogmatică și ecumenică*, Ed. România creștină, București 1999, p. 162.

constituit după modelul familiei, ca o comunitate de dragoste: „Pe cel bătrân să nu-l înfrunți, ci să-l îndemni ca pe un părinte: pe cei mai tineri, ca pe frați; pe femeile bătrâne, ca pe mame; pe cele tinere, ca pe surori, în toată curăția. Pe văduve cinstește-le, pe cele cu adevărat văduve. Iar dacă o văduvă are copii sau nepoți, ei să se învețe mai întâi să-și dovedească evlavia față de propria lor familie și să-și răsplătească părinții, fiindcă bun este lucrul acesta și primit înaintea lui Dumnezeu” (I Tim. 5, 1-4).

4.1 Apostolatul preoției sacramentale a Bisericii

Sunt unii cunoscători ai vieții sufletești care cred și susțin că cea mai eficientă formă de pastorație și cea mai ducătoare la scop este pastorația individuală. De acest fel de pastorație trebuie să se folosească azi Biserica⁸⁰.

Sfintele Taine, ierurgiile, slujbele și rugăciunile îl pun pe preot în contact cu credincioșii și îi dau acestuia posibilitatea să cunoască bucuriile și durerile lor, dorințele lor. Preotul de azi are la dispoziție mijloace inepuizabile de pastorație individuală pe care trebuie să le folosească într-o formă cât mai desăvârșită⁸¹.

Prezența preotului în diverse comisii mixte poate depăși prejudecățile unora și ne poate apropia pe unii de alții. Aceasta poate constitui pentru noi un fel de ușă ascunsă prin care să facem să pătrundă ideile noastre în medii care până acum se arătau închise față de orice mesaj creștin.

4.1.1. Instituirea și vocația preoției sacramentale, învățătura paulină

Preoția este prelungirea și perpetuarea misiunii sfinților apostoli în lume, este un mandat încredințat de „Mântuitorul slujitorilor Săi din toate timpurile. Preoția este o lucrare din lucrarea lui Hristos, putere din puterea lui Hristos, cuvânt din cuvântul lui Hristos, chemare din chemarea lui Hristos”⁸². Preoția s-a bucurat de cinste în toate timpurile și în toate religiile.

Mântuitorul a spus Apostolilor Săi: „Voi sunteți sarea pământului, iar dacă sarea se va strica, cu ce se va săra? Voi sunteți lumina lumii. Nu se poate cetatea să se ascundă stând deasupra muntelui, nici nu aprind făclia și o pun sub obloc, ci în sfeșnic și luminează tuturor celor ce sunt în casă” (Mt 5, 13-16). În aceste cuvinte dumnezeiești se cuprinde misiunea apostolică și preoțească.

⁸⁰ Pr. Prof. Dr. Al. Moisiu, *Mântuitorul și pastorația individuală*, în rev M. B., nr. 10-12./1979 p. 663.

⁸¹ Anton Frunză, *art. cit.*, p. 116.

⁸² *Ibidem*.

4.1.2 Dimensiunea liturgică a misiunii ortodoxe. Cult și preoție sacramentală

Preotul nu trebuie să-și măsoare și să cântărească nici drepturile nici datoriile cu cele ale lumii. Între a putea face orice și a mântui pe oameni, mai mare faptă și mulțumire este în ordinea sufletească cea din urmă. Aceasta ridică slujba și cinstea preotului cu mult peste toate celelalte: o ridică în grijă, în durere, în luptă sufletească, dar, și în mulțumire și câștig moral. Preotul trebuie să sufere cu orice suferind, cu orice neputincios, să pătimească împreună cu cei care pătimesc. Sufletul lui să fie de o sensibilitate deosebită, deoarece el va da seama înaintea lui Dumnezeu pentru fiecare păstorit. El este „crainicul, mesagerul, interpretul, omul lui Dumnezeu între credincioși”⁸³. El este apostolul, el este lumina lumii și sarea pământului. Oricare ar fi numărul credincioșilor, oricât ar fi știința sau puterea noastră a tuturor celorlalți, el ne întrece pe toți prin vrednicia și prin puterea slujirii sale. El este mai mult decât noi toți, el simte mai mult decât noi toți, el face ceea ce nu putem face noi toți; liturghisește împreună cu îngerii înaintea lui Dumnezeu și ne înduhovnicește pe noi credincioșii „spre mântuire, în numele din harul și cu puterea lui Dumnezeu”⁸⁴.

În planul creației, omul a fost creat ca persoană după chipul Logosului, al lui Hristos, care este pârga firii noastre ridicate la Dumnezeu și Tatăl „înfăptuind în Sine mântuirea tuturor”⁸⁵.

4.1.3 Universalitatea misiunii Bisericii centrată pe preoția sacramentală.

Puterea slujirii preoțești, care-și are izvorul în întreita lucrare săvârșită de Mântuitorul ca arhiereu, profet și împărat, a putut fi împlinită de către Sfinții Apostoli. Mai târziu, în diferitele biserici din perioada apostolică, lucrarea de sfințire, de păstorie și de propovăduire a cuvântului apostolic era săvârșită de slujitorii bisericești din cele trei trepte ierarhice.⁸⁶ Termenul de Biserică include în sine noțiunea de cler, ierarhie și popor credincios.

Pe lângă datoria sa de a-L vesti pe Hristos tuturor, preotul îndeplinește și slujirea de conducător, de călăuzitor, corespunzătoare slujirii de mare Împărat a lui Hristos. Această funcțiune de conducere duhovnicească a fost încredințată de Hristos ucenicilor Săi prin cuvintele: „*Cel ce vă ascultă pe voi, pe Mine Mă ascultă,*

⁸³ Pr. Prof. Dr. T. M. Popescu, *Sfințenia și răspunderile preotului*, p. 174.

⁸⁴ Ibidem.

⁸⁵ *Ambigua*, p. 243

⁸⁶ P. S. Ioan Mihăițan, *op. cit.*, p. 113.

și cel ce se leapădă de voi se leapădă de Mine; iar cel ce se leapădă de Mine se leapădă de Cel ce M-a trimis pe Mine.”(Lc. 10, 16).

Extinderea preoției lui Iisus Hristos în preoția sacramentală a Bisericii nu este altceva decât perpetuarea jertfei Sale arhieresti în însăși trupul Său, jertfă la care preotul participă și el prin mărturia vieții lui. Atât sacramentalitatea Bisericii cât și preoția își au izvorul în puterea dumnezeiască a preoției veșnice a lui Iisus Hristos cu toate slujirile Sale, actualizate în Biserică. Prin preoția și jertfa lui Hristos se împărtășesc Bisericii energiile divine necreate, dar și prin celelalte Taine, continuându-se peste veacuri viața Bisericii.⁸⁷ Așadar sacerdoțiul Bisericii ține de preoția și jertfa lui Hristos Arhieru și de efectele ei eclesiologice, actualizate prin Euharistie. Prin jertfa și arhieria Mântuitorului, prin jertfa și preoția sacramentală cât și cea generală a tuturor creștinilor se constituie Biserica, iar Biserica e o comunitate de jertfă, de iubire neîntreruptă în Hristos. Aspectul sacrificial și sacerdotal al Bisericii este neîntrerupt în Biserică.⁸⁸

Deci slujirea preoțească, învățătoarească și împărătească generală, cu caracter individual, are nevoie de preoția slujitoare a Bisericii sau a comunității ca bază a ei. Și precum Hristos nu Și-a luat preoția de la Sine, așa nu și-o pot lua de la ele nici persoanele rânduite la această preoție slujitoare și nu le-o poate da nici comunitatea.⁸⁹

4.1.4. Rolul Sfintelor Taine în activitatea misionar-pastorală a preotului - misiunea „zămislirii duhovnicești”, „a nașterii din nou”

Cultul divin este cel care alcătuiește trăirea credinței noastre. Prin intermediul lui, toți cei care mărturisesc pe Hristos ca Dumnezeu Creator și Răscumpărător, alcătuiesc un singur trup duhovnicesc, găsindu-se într-o sublimă comunicare de viață. Prin predică, prin Sfintele Taine și prin alte mijloace harice, Biserica Ortodoxă cheamă pe toți fiii ei să participe și să beneficieze de lucrarea mântuirii.⁹⁰

⁸⁷ Pr. Prof. Ion Bria, *Preoție și Biserică*, în rev. O., nr. 4/1972, p. 532.

⁸⁸ Pr. Conf. Dr. Stelian Tofană, *Iisus Hristos Arhieru veșnic*, p. 496. Cultul divin public - în ansamblu - și Sfânta Liturghie - în mod deosebit - unesc „mădularele Bisericii” (membrii parohiei), pentru că Sfântul Duh invocat prin rugăciune, sensibilizează inimile preoților și ale credincioșilor și îi conștientizează asupra vocației și misiunii lor. Participanții la Sf. Liturghie se simt „pătrunși la inimă” (Faptele Apostolilor 2; 37) de duhul dragostei și al unității creștine.

⁸⁹ Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. 2, p. 112.

⁹⁰ Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *Din aspectul sacramental al Bisericii*, p. 558.

Prin Taina Botezului ni se sădește în suflet o anumită simțire și cunoaștere a lui Dumnezeu, în urma ștergerii păcatului strămoșesc, care slăbise priceperea noastră; ni se deschid ochii sufletului și ni se dă putere pentru orânduirea vieții la Hristos⁹¹.

Misiunea preoției slujitoare este aceea de a naște prin Botez pe fiecare om în Hristos. Preotul ne naște din nou, are puterea de a ne zămisli sufletește, ne îmbracă în Hristos, ne face să devenim mădulare ale Trupului Său tainic⁹².

Căința este leacul vindecător al rănii, pe care a produs-o păcatul, sufletului nostru; iar harul revărsat în această sfântă taină „nu îngăduie să rămână nici o cicatrice în sufletul nostru și odată cu sănătatea ne dă și frumusețea sufletului.”⁹³

Sfânta Împărtășanie este cărbunele aprins care curăță sufletul nostru, ea este „desăvârșirea tuturor celorlalte taine”, împlinind „ceea ce nu sunt în stare celelalte taine să facă, după cum tot ea este aceea care face să strălucească și mai tare darul primit prin celelalte taine și întunecat de umbra păcatului.”⁹⁴

Taina Sfintei Cununii⁹⁵, prin întărirea harului, adusă legăturii dintre bărbat și femeie, dă acesteia chipul și tăria legăturii dintre Mantuitorul Hristos și Biserica Sa și creează dispozițiile favorabile menținerii acestei legături prin depășirea egoismului, a dragostei și părerii de sine. Ea pune astfel o bază solidă celei mai mici celule sociale și teologice vorbind, continuată și extinsă, în timp și în spațiu prin comuniunea spirituală creată de Biserică.

Alături de Sfintele Taine, ierurgiile fac parte din ansamblul de mijloace sacre ale Bisericii care au ca scop sfințirea creației. Ele mai sunt în același timp și căi prielnice de pastorație și misiune, poate nu totdeauna bine fructificate de preoții din vremea noastră. Ele țin de râvna celor trimiși de Hristos de a sluji „*cu timp și fără timp*” (II Tim. 4, 2) pentru mântuirea sufletelor.

4.1.5. Exercițarea misiunii prin intermediul predicii și al catehezelor

⁹¹ N. Cabasila, *op. cit.*, p. 56-69.

⁹² P. S. Irineu Pop Bistrițeanul, *op. cit.*, p. 77.

⁹³ Sf. Ioan Hrisostom, *Predici despre pocăință și despre Sf. Vavila*, 1938, p. 88.

⁹⁴ Nicolae Cabasila, *op. cit.*, p. 85.

⁹⁵ Pr. Prof. Dr. Isidor Todoran; Arhid. Prof. Dr. Ioan Zăgrean, *Teologie Dogmatică, manual pentru Seminariile Teologice*, p. 323.

Educația religioasă fundamentată pe învățătura Sfintei Evanghelii a avut întotdeauna ca obiectiv prioritar formarea de caractere creștine nobile, sfinte, curate, capabile să întrupeze modelul divin de viață al Mântuitorului.

Idealul educației creștine este educarea sufletului creștinesc și cultivarea funcțiunilor lui potrivit preceptelor evanghelice fixate de Mântuitorul. „Ființa omenească fiind purtătoarea unui suflet nemuritor și al chipului lui Dumnezeu (Fac 1,26), este posesoare a unui fond moral cu multiple și variate posibilități de actualizare și modelare. Practicarea cu ajutorul harului divin, a virtuților morale, religioase, într-un climat moral, spiritual, sănătos, cultivarea conștiinței, a demnității omului și a valorii sale unice, sunt factori care contribuie la formarea caracterului religios-moral, a conștiinței împlinirii destinului său în lume, a vocației sale de colaborator a lui Dumnezeu în lucrarea de spiritualizare a vieții.”⁹⁶.

Misiunea Bisericii, cateheza și pedagogia creștină sunt șansele noastre de a rămâne ancorați în Dumnezeu; de a ne afirma ca mădulare vii, misionare ale Bisericii lui Hristos.

4.2 Apostolatul preoției universale a Bisericii

4.2.1 Rolul și chemarea creștinului în cadrul Trupului ecclesial al Mântuitorului.

Credincioșii laici se găsesc în situația de păstrători ai harului sfințitor al Bisericii, împreună cu clerul, apoi în aceea de apărători ai acestui har și de folositori ai lui în lucrarea mântuitoare a Bisericii, tot împreună cu clerul, și anume, atât ca raportare la lucrarea mântuitoare care se săvârșește pentru toți membrii Bisericii, cât și la aceea care se săvârșește prin Biserică pentru întreaga omenire.⁹⁷

Credincioșii laici care au darul și pregătirea corespunzătoare sunt chemați să-și dea concursul la catehizarea, educația religios-morală și la apărarea credinței creștine ortodoxe în comunitățile parohiale, în școli și prin mijloacele de comunicare socială.⁹⁸

4.2.2. Restaurarea familiei, necesitate acută pentru o misiune adevărată

⁹⁶ Nichifor Crainic, *op. cit.*, p. 9.

⁹⁷ Pr. Prof. Liviu Stan, *Poziția laicilor în Biserica Ortodoxă*, în rev. S. T., nr. 3-4/1968, p. 196.

⁹⁸ Pr. Prof. Dr. Al. Moisiu, *art. cit.*, p. 668.

În cadrul familiei creștine copii prin Botez au acces la viața în Hristos și la educația creștină pentru a face parte din familia lui Dumnezeu care este Biserica. „Responsabilitatea aceasta se manifestă în fapte în mijlocul societății, căci familia proprie nu poate fi slujită fără împlinirea unor îndatoriri în societate și în Biserică. Atât timp cât privim căsătoria numai în legătură cu aceia care se căsătoresc și nu o raportăm la Biserica întreagă, și prin aceasta la lumea întreagă, nu vom înțelege niciodată caracterul sacramental al ei, acea mare Taină de care vorbește Sfântul Apostol Pavel: „Iar eu vorbesc în Hristos și în Biserică”. În acest sens, Taina Căsătoriei este mai cuprinzătoare decât familia. Este Taina iubirii dumnezeiești, Taina cuprinzătoare a existenței peste tot și aceasta este motivul pentru care ea interesează toată Biserica și, prin Biserică, întreaga lume. O familie sănătoasă e o celulă sănătoasă a edificiului Bisericii și a societății”⁹⁹.

La românii creștini ortodocși tradiția deține un rol important în educație deoarece familia este „mediul cel mai propriu pentru transmiterea credinței prin viu grai”¹⁰⁰ deoarece părinții sunt aceia care prezintă și imprimă sentimentul religios copiilor.

Formula „familia este celula de bază a societății” este folosită foarte des, fără însă a i se cunoaște adevăratele sensuri. Părintele Ilie Moldovan este unul dintre cei care completează înțelesul acestei expresii, evidențiind următorul aspect: „Familia adevărată, care își păstrează la noi valențele spirituale din etnogeneză, instituție creată de Dumnezeu, și ridicată printr-o sfântă taină la o înălțime dumnezeiască, este mai mult decât o celulă a societății. În calitatea ei de putere formativă a neamului nostru, este sursa creatoare și laborator sacru în care s-a plăsmuit și se mai plăsmuiește, a luat chip și se întreține ca atare, în fiecare moment, neamul și pământul său”¹⁰¹.

⁹⁹ Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologie Dogmatică Ortodoxă*, vol. III, p. 186-187. *Formarea familiei prin Taina Cununii nu este, așadar, numai o chestiune individuală sau de cuplu. Funcțiile ei nu pot fi limitate numai la preocupări și satisfacții individuale sau limitate la universul familiei, pentru că darurile lui Dumnezeu acordate mădurelor Bisericii vizează în ultimă instanță comunitatea bisericească – creșterea, unitatea și întărirea acesteia. Prin harul primit în această Sfântă Taină, cuplul conjugal intră în relație concretă cu Dumnezeu și cu lumea. Scopul primordial al căsătoriei este, așadar, desăvârșirea soților în iubirea care-i duce și la viața în Hristos.*

¹⁰⁰ Pr. Prof. Ion Bria, *Credința pe care o mărturisim*, p. 307.

¹⁰¹ <http://www.cetatea-crestina.org/familia/>

4.2.3. Modalități concrete de implicare a laicilor în misiunea Bisericii

Mirenii au și ei o misiune preoțească, sunt trimiși și ei la o slujbă în Biserică și ca atare poartă și ei o responsabilitate pentru Biserică, solidar cu preoția sacramentală. Slujba lor cuprinde atât datorii cât și drepturi, a căror subiect nu poate fi orice om, ci numai creștinul laic care a primit preoția generală prin Botez și Mirungere. Credincioșii laici sunt chemați la o slujbă și misiune mai înaltă decât toți preoții și profeții Vechiului Testament (Lc 7, 28) și aceasta nu o pot îndeplini decât printr-o preoție mai înaltă decât aceea pe care au avut-o ei

Preoția mirenilor, ca și preoția diaconilor, nu le dă dreptul acestora să exercite integral sau parțial, puterea sacramentală, ci în felul în care le dă și diaconilor dreptul de a-i ajuta pe preoți și arhieriei la îndeplinirea funcțiilor sacramentale, le-o dă aceasta și mirenilor, însă într-o măsură mai mică.¹⁰²

Sfântul Ioan Gură de Aur afirmă că slujirea semenilor înseamnă slujirea noastră: *„Dacă tu strămuți toate bogățiile în cer prin mâinile săracilor, toate le vei strămuta și le vei depozita pentru sufletul tău... Un astfel de tezaur avea Tavita, și de aceea nu casa ei îi vestea faptele, nici zidurile, nici pietrele, nici stâlpii, ci trupurile văduvelor îmbrăcate de ea, lacrimile cele vărsate, moartea care fugise și viața ce se reîntorsese”*¹⁰³.

Orice creștin ortodox care-și asumă valorile în care crede are și datoria mărturisirii credinței sale și este responsabil pentru modul în care răspândește aceste valori în jurul său.

4.2.4. Educația religioasă în școli – cerință acută pentru realizarea unui apostolat laic activ

Educația religioasă începe încă din copilărie în sânul familiei. Trăirile religioase din această perioadă pot deveni hotărătoare pentru întreaga viață.

Între credință și educație există o strânsă legătură. „Credința are nevoie de sprijinul educației, al unui exercițiu de cultivare și întreținere, printr-o bună informare

¹⁰² Pr. Prof. Dr. Valer Bel, *Misiunea...*, p. 174. Și credincioșii au o veritabilă vocație misionară, nu doar preotul. Misiunea și responsabilitatea laicilor nu diminuează, nicidecum rolul sau autoritatea preotului. Dimpotrivă, credincioșii sunt datori să împreună-lucreze cu pastorul lor duhovnicesc în folosul parohiei și al întregii Biserici. Credincioșii trebuie să demonstreze lumii că nu sunt doar creștini „formali”, înglobați „prin naștere” într-o Biserică tradițională, ci că sunt „cunoscători și trăitori” ai învățăturii Bisericii strămoșești.

¹⁰³ www.sfantulioanguradeaur.ro

și formare. Credința neinformată poate aluneca ușor în credulitate și supunere oarbă față de orice sursă ce-și arogă demnități ce țin de spiritul ei.”¹⁰⁴

„Educația religioasă este producerea și dezvoltarea sentimentului superior de legătură între om și ceva mai presus de omenire, mai sus de toate interesele trecătoare”.¹⁰⁵ Scopul orelor de religie nu este doar împărtășirea cunoștințelor, ci mai ales zidirea de caractere morale, misiunea religiei nu este numai să exerseze inteligența copiilor, ci mai ales să sădească în sufletele lor o profundă convingere religioasă, să le fortifice conștiința datoriei față de Dumnezeu, față de oameni și față de ei înșiși, să îi înobileze și să îndrepte toate funcțiile sufletului spre o viață plăcută lui Dumnezeu și folositoare oamenilor.

Educativă poate fi și participarea tinerilor în cadrul unor *asociații creștine*, *societăți caritabile*, organizații nonguvernamentale cu caracter cultural, social, economic, care pot forma complementar conștiința și conduita religioasă. Prin îngemănarea acțiunilor tuturor factorilor educativi se poate spera la o autentică reformare spirituală a omului și a comunității.

“Biserica propune, nu impune, valori”, afirmă Patriarhul Daniel, subliniind că prezența disciplinei Religie în sistemul de învățământ public nu reprezintă “o inovație sau un model românesc”, ci un act de dreptate, bazat pe cultura românească europeană și o necesitate permanentă în procesul nobil de formare moral-socială a elevilor.¹⁰⁶ Studiul Religiei, nu poate lipsi din curriculum sau din programul școlii românești, tocmai pentru că studiul Religiei corespunde nevoii comunității românești locale și naționale de a-și păstra bogăția și identitatea spirituală și de a transmite valori permanente tinerei generații.

¹⁰⁴ Constantin Cucoș, *op. cit.*, p. 65.

¹⁰⁵ *Ibidem*, p. 108.

¹⁰⁶ <http://www.iese anul.ro/ultima-ora/patriarhul-daniel>. Educația religioasă este o coordonată esențială a formării personalității are ca obiective implementarea și asimilarea religiei în conduita socială a persoanei. Educația religioasă este în strânsă legătură cu educația morală, cea morală făcând parte din ființa religiei. Educația religioasă constituie o importantă componentă a procesului de spiritualizare a omului, o modalitate eficientă de cunoaștere și autocunoaștere. Ea indică necesitatea aplicării în practică a normelor religioase. Ea tinde să transforme credința religioasă într-o metodă a spiritualizării persoanei. Conștiința religioasă devine stâlpu de bază al responsabilității împlinirii spirituale personale.

4.2.5. Filantropia- mijloc de implicare a laicilor în cadrul misiunii Bisericii

Cuvântul „filantropie” provine din verbul grecesc *fileo*- care înseamnă „a iubi” și *antropos*- care înseamnă „om”. Termenul de filantropie este un termen specific creștin, înseamnând inițial iubirea lui Dumnezeu față de oameni. Însă așa cum Dumnezeu este „iubitor de oameni”, tot așa și omul este chemat să imite „filantropia” lui Dumnezeu. Nu se poate vorbi despre iubire, în sensul real, deplin al cuvântului, decât după întruparea lui Dumnezeu, întruparea însăși fiind un act de filantropie.

„Diaconia” sau filantropia creștină este „o expresie concretă a iubirii de Dumnezeu și de aproapele: credința și slujirea trebuie văzute și exersate ca un întreg, nu separat. În acest sens, filantropia face parte din misiunea și slujirea Bisericii”.¹⁰⁷

Prin slujirea sa, credinciosul devine împreună-lucrător cu Dumnezeu. Filantropia nu-și epuizează conținutul prin fapta de milostenie ca atare, prin gestul material. Ea este ceva mai mult și mai esențial: este iubire. Ea răspunde setei de iubire reciprocă a oamenilor. “prin iubirea aproapelui omul ajunge la cunoașterea iubirii Dumnezeirii, la cunoașterea iubirii persoanelor Sfintei Treimi. Când vom ajunge la conștiința desființării noastre, când creștinul va iubi în așa fel pe fratele său și se va simți egal, consubstanțial, cu tot omul de pretutindeni, așa cum tatăl e egal cu Fiul și cu duhul Sfânt, atunci el va înțelege Taina, viața și iubirea dumnezeiască, căci prin aproapele eu ajung la Dumnezeu”¹⁰⁸. Astfel misiunea este un imperativ evanghelic și o chemare sacră a Bisericii și constituie responsabilitatea întregului popor al lui Dumnezeu, cler și credincioși.

V. BISERICĂ ȘI MISIUNE ÎNTR-O LUME SECULARIZATĂ

5.1 Secularizarea lumii contemporane

Indiferent că este vorba de societățile occidentale care susțin că au performanțe democratice sau de societățile proaspăt ieșite de sub comunism, se observă faptul că există o societate de consum, în care „maladia secularizării a modificat mentalitățile și tradițiile popoarelor europene”, legislația¹⁰⁹ promovând

¹⁰⁷ Pr. Prof. Dr. Valer Bel, *Misiune, parohie, pastorație*, pp. 120-121.

¹⁰⁸ Pr. Dr. Gheorghe Istodor, *Iubirea creștină și provocările contemporane*, p. 239.

¹⁰⁹ Ioan Bizău, *Viața în Hristos și maladia secularizării*, Ed. Patmos, Cluj-Napoca, 2002, p. 28.

„modelul occidental” bazat pe economia de piață. Aceasta a dus la dezvoltarea unei societăți de piață ce deține o rețetă magică de progres economic și de eficiență pe toate planurile.

Secularismul înseamnă constituirea vieții personale și sociale fără o raportare clară la principiile fundamentale ale spiritualității creștine. Aceasta, în sensul că fenomenul secularizării impune o privire generală asupra lumii și, în consecință, un model de viață în care aspectele de bază ale existenței umane- familia, educația, știința, profesia, arta - nu sunt înrădăcinate sau legate de credința religioasă, în care adevărata necesitate sau posibilitate a unei astfel de legături este negată.

5.2. Implicațiile secularismului în religia creștină

Societatea secularizată este o societate în care domnește adesea tăcerea, în ceea ce-L privește pe Dumnezeu. În multe medii a devenit necuviincios și chiar „obscur” să vorbești despre Dumnezeu. S-a spus: pudoarea în legătură cu Dumnezeu a luat locul pudorii cu privire la sex, mai mult decât pudoare, o adevărată inhibiție, ceea ce asceții noștri numesc „uitare”, adică un fel de somn spiritual care poate fi agitat și pe care media, în clipele de răgaz îl umple cu vise prefabricate¹¹⁰.

Absența lui Dumnezeu în conștiința lumii secularizate anihilează de fapt orice adevăr de viață, în afară de cel al stricăciunii și al morții. O astfel de absență, de un tragism înfricoșător, definește limpede conținutul nihilismului modern și al indiferentismului religios ca fenomen de masă, cu toate consecințele dezastruoase pe care le antrenează aceste fenomene.¹¹¹

5.3 Exigențele misionare într-o lume pluralistă, desacralizată și descreștinată

Se vorbește de două dimensiuni ale misiunii, una internă și alta externă.

Misiunea internă are ca subiect pe cei care „*formal aparțin Bisericii*”, dar care în realitate sunt ruși de viața acesteia. De asemenea, el îi vizează aici și pe membrii celorlalte confesiuni creștine care, spre deosebire de cei ce țin de Biserica Ortodoxă, s-au înstrăinat de tradiția primului mileniu creștin.

Misiunea internă are, așadar, ca subiect o arie largă a societății umane, cuprinzându-i pe cei care sunt despărțiți de Biserică și nu posedă nicio înțelegere a

¹¹⁰ Ioannis Zizioulas, *op. cit.*, p. 259.

¹¹¹ Christos Yannaras, *Heidegger și Areopagitul*, Ed. Anastasia, București, 1996, p. 79.

credinței creștine. Spectrul în care se încadrează aceștia merge de la o stare de indiferență - numită „*neînțelegere inocentă*” - și până la o ostilitate deschisă.¹¹²

Referitor la misiunea externă a Bisericii, ea are ca subiect pe „*cei care niciodată nu au trăit în modul de existență creștin*”; Biserica trebuie să se întrebe de ce „*în al doilea mileniu nu a fost capabilă să le câștige inima acestora, cu excepția unui mod fragmentar și pentru scurte perioade de timp*”. Și aici rămâne deschisă chestiunea raportului dintre Biserica din primul mileniu creștin și cea care i-a urmat acesteia: de ce Biserica primară a cunoscut un enorm succes misionar printre necreștini, în timp ce în al doilea mileniu creștin ea nu a mai fost capabilă „*să dezghețe*” inimile împietrite ale necreștinilor?

Omul modern a cunoscut tehnologia care l-a fascinat și totodată i-a satisfăcut toate nevoile și plăcerile materiale, ceea ce a condus și la excluderea oricăror interese de natură spirituală. Pe de altă parte, acest fenomen a condus la apariția altor două categorii de oameni; oamenii din prima categorie, tocmai datorită dominanței tehnologice în viața lor, au început să fie preocupați de forme de spiritualitate care să le satisfacă „*setea și foamea*” sufletească (imposibil de astâmpărat prin mijloace de natură materială); ei sunt cuprinși într-o categorie destul de redusă, a celor care au cunoscut „*renașterea sentimentului religios*”. O altă categorie, mult mai largă, a încercat însă să-și satisfacă nevoile spirituale recurgând la o serie de „*paleative*” cum ar fi: drogul, alcoolul sau sexul. Este o cale distructivă pe termen lung, dar care, cel puțin pe moment, avea scopul de a înlătura „*plictiseala*” din aparent satisfăcătoarea existență tehnologico-materială¹¹³.

Cea mai importantă valoare a Ortodoxiei constă în posibilitatea de sfințenie pe care ea o oferă, unită cu înțelegerea Bisericii ca o „*comuniune în Hristos*”.

5.4 Globalizarea și autonomia societății contemporane - provocări la adresa misiunii Bisericii

Fenomenul globalizării cuprinde totalitatea domeniilor existenței, de la știință, ideologie și religie, până la cultural, social și politico-economic. Multe dintre

¹¹² Aurel Pavel, Iulian Ciprian Toroczka, *Adevăratul și falsul ecumenism*, Ed. Universității „Lucian Blaga” Ed. Andreiana, Sibiu. 2010, pp. 167-168.

¹¹³ *Ibidem*, p. 169.

acestea, împreună cu infrastructurile create pentru materializarea lor, au implicații profunde asupra vieții religios-morale creștine, în special așa cum o înțelege Ortodoxia.

Pentru a mulțumi oameni veniți din toate tradițiile religioase posibile, lumea globală oferă o alternativă religioasă unică, sub forma dumnezeului impersonal al hinduismului, numit diferit în funcție de necesități. În „Ortodoxia și religia viitorului” părintele Serafim Rose descoperă acest lucru, făcând o radiografie completă a fenomenelor religioase ale Occidentului de după anii 60. Religia universală a lumii globale va fi (și este deja în occident și nu numai) un amestec ciudat de religii orientale și nou creștinism.¹¹⁴

5.5 Actualitatea mandatului misionar post-pascal

Există voci autorizate și competente din interiorul ortodoxiei, care afirmă că perspectiva eshatologică vie și universală adusă lumii ca ofertă de către Biserica Ortodoxă nu va putea fi valorizată complet decât în măsura în care va fi promovată în mod autocritic și cu pocăință.¹¹⁵

În relația conștientă și voluntară a ființei umane cu Dumnezeu, ca fundament al acestei legături speciale stă chipul lui Dumnezeu din om. Revelația ne învață că omul a fost creat după chipul și asemănarea lui Dumnezeu. Toți Sf. Părinți văd în aceasta o anumită orânduire stabilită de la început, ce reflectă un fel de potrivire între ființa omenească și Ființa dumnezeiască. Dacă vom căuta în literatura patristică o definiție complexă a ceea ce corespunde chipului dumnezeiesc din noi, vom găsi diverse afirmații, care fără să se excludă una pe alta, nu cuprind în totalitate conținutul chipului.

Trebuie să regăsim Biserica ca loc social al cuvântului care vorbește de plenitudinea de a exista atunci când Îl glorifică pe Dumnezeu. Cuvântul trebuie primit și trăit în comuniune cu Biserica, societate a acordurilor și sinoadelor. Un cler deschis va ști să suprindă impulsurile, germenii credinței care se dezvoltă în societatea noastră apoi, în comuniunea întregului popor cu Dumnezeu, va face din

¹¹⁴ Ieromonah Serafim Rose, *Ortodoxia și „religia” viitorului*, Mănăstirea Slătioara, 1996, p. 54.

¹¹⁵ Georgios Mantzaridis, *Globalizare și universalitate*, traducere de Pr. Prof. Dr. Vasile Răducă, Ed. Bizantină, București, 2002, p. 188.

cuvânt o eliberare, o împlinire, ca și o participare la depozitarea credinței conservate de milenii.

VI. RAPORTUL DINTRE CONSTITUȚIA TEANDRICĂ ȘI MISIUNEA BISERICII. PERSPECTIVA CONTEMPORANĂ

6.1 Prioritatea aspectului sacramental al Bisericii față de cel instituțional

Ecleziologia euharistică interpretează cuvântul *ecclesia* în înțelesul de poporul lui Dumnezeu, chemat să se unească nu în Templul Vechiului Legământ, într-un centru localizat, ci în Trupul lui Hristos. Plinătatea Trupului este dată în Euharistie, ceea ce înseamnă că orice adunare euharistică locală, corectă, adică în frunte cu episcopul său, posedă plinătatea totală a Bisericii lui Dumnezeu, în Hristos. Biserica lui Dumnezeu din Corint, sau din orice punct al spațiului, este Biserica în totalitatea conținutului său teandric. Universalul, dezbrăcat de orice noțiune spațială, ca trup mistic se actualizează în local, care-i locul primei sale manifestări. Pluralitatea Cinelor Domnului nu atinge în nici un fel unicitatea aceleiași și unice Cine, căci pluralitatea locurilor nu atinge în nici un fel unica și aceeași Biserică sobornicească prezentă în totalitatea sa. Cantitatea numerică a locurilor și fenomenologia lor sunt variabile, iar realitatea numerală a ceea ce se manifestă este invariabilă, este plinătatea lui Hristos peste care stă Duhul.

Apostolii au primit puterea de a întemeia și organiza biserici și de a transmite mai departe harul preoției prin succesiune apostolică, prin care se săvârșește de către preoți în Biserică cele șapte Sfinte Taine instituite de Mântuitorul nostru Iisus Hristos. În urma pogorării Duhului Sfânt asupra apostolilor la Cincizecimie, aceștia devin îndrăzneți, curajoși dispuși să-și dea și viața pentru Domnul și Dumnezeu Iisus Hristos. Ei devin mari propovăduitori ai cuvântului dumnezeiesc, astfel în urma cuvântării Sf. Apostol Petru la Ierusalim se botează ca la 3000 de suflete, adăugându-se Bisericii creștine¹¹⁶: „Deci cei ce au primit cuvântul lui s-au botezat și în ziua aceea s-au adăugat ca la trei mii de suflete”. (Fapte 2, 41). „Este de presupus că, îndată după pogorârea Sfântului Duh și înainte de botezul celor trei mii, Apostolii au hirotonit dintre cei care se adunau cu ei, diaconi și preoți, cu ajutorul cărora au botezat pe cei

¹¹⁶ Magistrand Ioan Mircea, *Organizarea Bisericii și viața primilor creștini...*, p. 66.

trei mii, apoi pe cei două mii. Iar după botezul acestora când Biserica luase ființă prin crearea unui număr așa de mare de membrii ai ei, probabil chiar în primele zile au hirotonit și pe Iacob ca primul episcop al Bisericii din Ierusalim, creând deci, de la început ierarhia bisericească completă. Aceasta fiindcă s-a simțit îndată nevoia ei; deși numirile treptelor ierarhice nu erau cunoscute, totuși funcțiunile existau. Astfel ia ființă prima biserică creștină la Ierusalim unde alături de Apostoli apare și ierarhia bisericească rânduită de ei. Viața acestei obști creștine se pornește și se afirmă de la început pe cele două laturi: spiritual religioasă (Fapte 2, 42, 46, 47) și socială¹¹⁷

Potrivit învățăturii ortodoxe unitatea Bisericii nu este sociologică, ci ontologică, și merge împreună cu unitatea de credință. Unitatea Bisericii ca dar al lui Dumnezeu depășește orice noțiune omenească și include întreaga ființă divino-umană. De aceea și perspectiva acesteia nu se limitează la istorie, ci se extinde și în veșnicie. Locul de manifestare și de acțiune al Bisericii este istoria, dar locul sinaxei sale definitive este împărăția lui Dumnezeu.

Biserica este teandrică, are o latură obiectivă, dumnezeiască, care nu depinde de oameni, este de sus și pe de altă parte are o latură subiectivă, omenească, depinzând de noi; este întemeiată de Iisus Hristos, dar este constituită prin adunarea și consimțământul oamenilor de a crede și a trăi în Hristos: “Biserica este un organism divino-uman, care poate fi descris atât ca o comunitate istorică, văzută, în timp și spațiu, adică Biserica pe cale a celor ce sunt încă în acest timp, cât și ca o unitate eshatologică, unită cu Dumnezeu în Hristos, pentru veșnicia, dincolo de timp și spațiu, adică Biserica celor ce sunt cu Hristos”¹¹⁸.

Biserica nu este doar o asociație a credincioșilor, sau o organizație cu structură ierarhică, elementul cheie este chemarea lui Dumnezeu urmată de adunare. “Biserica nu este o societate umană, ci divină, care se găsește în lume, dar nu este din lume și nici nu poate fi comparată cu alte grupuri. Este un organism născut și structurat începând de la Hristos și nu de la membrii Săi”¹¹⁹.

Fiind într-o concordanță de idei, plecând de la Fericitul Augustin, care spune că Hristos și credincioșii formează “unus homo”, “una persona”, “una eademque

¹¹⁷ *Ibidem*, p. 67.

¹¹⁸ Pr. Prof. Dr. Ion Bria, *Credința pe care o mărturisim*, pp. 121-122.

¹¹⁹ G. Florovsky, *Le Corps du Christ vivant. Une interprétation orthodoxe de l'Église* în vol. *La Sainte Église Universelle. Confrontation oecuménique*, Delachaux et Niestlé, Neuchâtel-Paris, 1948, p. 17.

persona”, I. Karmiris declară și el, după Sfinții Părinți, că Hristos și Biserica, formează oarecum o “persoană”, Hristos fiind Eul Bisericii, care nu are “persoana” ei proprie, sau “ipostasul” propriu, ci e o unică “persoană”, sau unic “ipostas” a lui Hristos și al membrilor trupului Lui¹²⁰. În acest context Sfântul Ioan Gură de Aur, deși accenuază insistent unitatea Bisericii cu Hristos, evită totuși să dea acestei unități numele de persoană: “Precum capul și trupul sunt un singur om, așa și Biserica și Hristos sunt una. De aceea a numit pe Hristos în loc de Biserică, numind trupul lui astfel. Căci precum trupul nostru este unul, deși e compus din multe, așa și în Biserică suntem toți una¹²¹.”

Activitatea de diaconie a Bisericii nu este altceva decât continuarea a ceea ce Mântuitorul a făcut. Aceasta înseamnă de fapt creștinismul. Mântuitorul nu s-a mărginit numai la predicarea Evangheliei, la toată zidirea, ci „vindeca toată boala și toată neputința”. A vindecat bolnavii, a hrănit pe cei flămânzi în pustiu, a iertat păcatele. La fel au făcut și ucenicii. Ziua Cincizecimii este ziua de naștere a Bisericii precum și ziua de naștere a ceea ce este nedespărțit de ea: milostenia.¹²²

Cu toate că misiunea apostolică în sensul cel mai propriu al cuvântului s-a încheiat odată cu moartea ultimului Apostol, cei doisprezece Apostoli nu au lăsat lumea fără o moștenire, o continuare a misiunii lor.. Deși demnitatea apostolică personală nu putea fi transmisă, ei au dat urmașilor daruri care aparțin fie credincioșilor individual, fie Bisericii ca societate. Fiecare membru al Bisericii lui Hristos este chemat să devină un vestitor al cuvântului lui Dumnezeu, să participe la misiunea mântuitoare a Bisericii și lăsa acest apostolat sunt trimiși toți de Mântuitorul Însuși. Împlinind această misiune a Bisericii, laicii își exercită apostolatul în Biserică și în lume, atât în sfera spirituală, cât și în cea temporală.

6.2 Contextul contemporan al misiunii Bisericii. Pericole și provocări

Ortodoxia a fost atenționată că se ocupă mai mult de aspectul interior al omului, făcând abstracție de factorii sociali și politici. Misiunea Bisericii nu este însă

¹²⁰ *Ibidem*, p. 364.

¹²¹ Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia la Cor. I*, 30, 1 P. G., t. LXI, col. 250.

¹²² Pr. Prof. Dr. Constantin Coman, *Prin fereastra Bisericii*, Ed. Bizantină, București, 2007, p. 252.

de a face politică scindând oamenii în grupări¹²³, ci de a unii pe toți în Hristos, singura modalitate de a păstra unitatea credinței și a neamului este ca aceasta să se îndepărteze de opțiuni politice care ca orice lucru lumesc sunt trecătoare. Trăirea interioară pe care Biserica o însușește credincioșilor nu se adresează numai sufletului, ci are în același timp scopul de a feri trupul acestuia de patimile care au consecințe și asupra vieții sociale și parohiale.¹²⁴

Creștinii zilelor noastre sunt chemați la adevărate fapte de vitejie spirituală pentru a rămâne în picioare în fața provocărilor secularismului prin care înțelegem o lume desacralizată, autonomă care își trăiește existența, mai degrabă după moda veacului, decât după spiritul Evangheliei lui Hristos¹²⁵. Discursul despre procesul modern de secularizare presupune deci conștiința unei clare fracturi în raportul dintre credință, Biserică și societate. Datorită evoluției tot mai pregnante a procesului de secularizare, structurile economice, sociale și politice se constituie și se exprimă tot mai mult în afara mediului eclesial și chiar împotriva acestuia. Din ce în ce mai mulți oameni își trăiesc viața privată într-o manieră tot mai secularizată, fiind lipsiți de o raportare la valorile sau la normele de viațuire religioasă-morală creștine. În acest sens se exprima și teologul contemporan Olivier Clement atunci când afirma că: „societatea secularizată este o societate care pastrează o tăcere absolută în ceea ce-L privește pe Dumnezeu. În multe medii a devenit aproape necuviincios și chiar „obscur” să vorbești despre Dumnezeu; pudoarea în legătură cu Dumnezeu a luat locul pudorii cu privire la sex; mai mult decât pudoare, e vorba de o adevărată inhibiție”¹²⁶.

Misiunea Bisericii este să ajute societatea să-și reînsoască valori fundamentale uitate sau ignorate în trecut, dar și să pregătească viitorul pe o altă bază. Ideologia defunctului sistem politic de la noi, accentua ideea că, societatea nu are nevoie de valorile religioase, că istoria umană este o realitate nespirtuală, ateistă.

Valer Bel, *Misiunea socială a Bisericii în contextul globalizării*, în vol. Biserica și multiculturalitate în Europa, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2001, pp. 51-71.

¹²⁴ Pr. Prof. Dr. Ion Bria, *Tratat de Teologie Dogmatică și Ecumenică*, Ed. „România Creștină”, București, 1999, pp. 215-220.

¹²⁵ Lect. Univ. Drd. Caius Cutaru, *Omul contemporan în fața secularizării și descreștinării*, în rev. Altarul Reîntregirii, anul X, nr.2, iulie-decembrie, Alba-Iulia, 2005, p. 102.

¹²⁶ Olivier Clement, *Viața din inima noastră*, Ed. Pandora, Targoviște, 2001, p. 47.

Biserica n-a examinat din punct de vedere misionar impactul acestei ideologii asupra societății în general și asupra fiecărui membru al parohiilor noastre în special¹²⁷.

Pentru că situația lumii este cu totul schimbată față de trecut, Biserica trebuie să coboare iubirea lui Dumnezeu în lume într-un mod și grad corespunzător intereselor actuale ale acesteia, printr-un angajament ce se dăruiește neprecupețit pentru binele comun al întregii omeniri. Printr-o angajare activă, printr-o slujire dezinteresată a tuturor oamenilor fără nici o deosebire, Biserica este chemată să arate că este o comunitate permanent deschisă slujirii în lume și pentru lume. Ea trebuie să-l urmeze pe Iisus Hristos până la consecvențele maxime ale slujirii pe care El a săvârșit-o pe seama omenirii. Noua relație a Bisericii față de lume trebuie să fie cea de slujire, una dedicată total marilor cauze ale omenirii de azi.

CONCLUZII.

Ce aduce nou „Biserica slujitoare” în eclesiologia ortodoxă? În primul rând, aduce reactualizarea marii tradiții evanghelice și patristice și, în al doilea rând, o reevaluare a lumii ca o coordonată eclesiologică. Dar înainte de aceasta, Ortodoxia a căutat și caută să definească, în termeni actuali, o teologie a slujirii, spre a ști precis pe ce teren stă în slujirea lumii. În definirea slujirii, și deci și a „Bisericii slujitoare”, teologia ortodoxă a păstrat un echilibru între slujirea lui Dumnezeu și slujirea oamenilor.

Începând cu Cincizecimea, în Biserică și prin Biserică se realizează misterul recapitulării în Hristos a celor care sunt aleși de Dumnezeu. Taina acestei recapitulări este Euharistia. Hristos, capul Bisericii, este comemorat și celebrat în fiecare Euharistie. Iar unde este Hristos, acolo este și Biserica universală¹²⁸. Biserica întreagă, în plenitudinea ei, se manifestă în Liturghia euharistică celebrată de episcop (ca proestos) în sinaxa locală. De aceea, Biserica universală nu este compusă din Biserici locale independente, ci Biserica locală este Biserica universală într-un anumit loc. Bisericile locale sunt într-o perfectă simfonie, formând o unică realitate conciliară.

¹²⁷ Ioan Tulcan, *op. cit.*, p. 80.

¹²⁸ Ignatie al Antiohiei, *Către Smirneni* 8, 2 în *Scrierile Părinților Apostolici*, Ed. IBMBOR, București, 1995, p. 222.

Misiunea contemporană a teologiei și a Bisericii Ortodoxe trebuie să plece de la o cunoaștere lucidă și necomplezantă a lumii în care trăim. Această lume se confruntă cu un fenomen social fără precedent care antrenează o imensă mutație civilizațională a cărei înțelegere este vitală pentru viața și misiunea Bisericii în viitor : cea a socialului, a umanului și a religiosului.

În acțiunea de zidire a trupului lui Hristos, apostolii și ucenicii și, prin extensie, toți creștinii colaborează cu Dumnezeu „*că noi împreună-lucrători cu Dumnezeu suntem*” (I Cor. 3, 9). Nu ei sunt cei ce fac să crească trupul lui Hristos, ci Dumnezeu, însă fiecare participă cu lucrarea sa care rodește pe temelia pusă de Hristos.

Serviciile eclesiastice se săvârșesc și fac parte din viața și nevoile societății creștine moderne. Toată pastorația creștină îndeplinește dorințele, nevoile și sentimentele omului religios și are obiectivul mântuirea creștinilor și sfințirea solemnă a momentelor centrale ale vieții pământești.

Misiunea Bisericii, cateheza și pedagogia creștină sunt șansele noastre de a rămâne ancorați în Dumnezeu; de a ne afirma ca mădulare vii, misionare ale Bisericii lui Hristos. Cateheza și pedagogia, ca trepte ale misiunii, sunt unicele noastre șanse de a forma, călăuzi și salva suflete.

„Filantropia sau „iubirea de aproapele” era o dovadă a apartenenței unei anumite persoane sau a unei comunități locale la Biserica lui Hristos; iubirea de aproapele și exprimarea ei prin fapta bună, de milostenie - fiind una dintre principalele caracteristici ale Bisericii.

Parohia rămâne centrul spiritual, liturgic și social în jurul căruia se zidește și crește întreaga comunitate umană. Parohia, care se adună în jurul Sfintei Liturghii, trebuie să devină un model de comuniune și de solidaritate pentru comunitate.

Principala preocupare a Bisericii în lumea contemporană este de a restaura comuniune printre oameni mai ales că aceștia cunosc, în mod paradoxal, din ce în ce mai mult singurătatea.

Pentru viața Bisericii misiunea este esențială. Prin misiunea ei, Biserica își exprimă chemarea de a propovădui Evanghelia și de a-L oferi pe Hristos Cel viu întregii creații. Bisericile se regăsesc activând alături de oameni de alte credințe și ideologii. Ca un instrument al lui Dumnezeu, Care guvernează peste întreaga creație,

Biserica este chemată să se angajeze într-un dialog și o colaborare cu aceștia, astfel încât *misiunea* ei să lucreze spre binele tuturor creaturilor și spre prosperitatea pământului. Toate Bisericile sunt chemate să lupte împotriva păcatului sub toate aspectele lui, în interiorul și în exteriorul lor, și să lucreze împreună spre a combate nedreptatea, a reduce suferința umană, a combate violența și a asigura integritatea vieții tuturor oamenilor.

Cea mai importantă valoare a Ortodoxiei constă, așadar, în posibilitatea de sfințenie pe care ea o oferă, unită cu înțelegerea Bisericii ca o „*comuniune în Hristos*”. Biserica Ortodoxă are o concepție sacramentală despre Biserică și totodată o structură sacramentală, ea nu este o simplă adunare fără semnificație soteriologică.

Misiunea Bisericii este prezentă și se actualizează mereu doar prin Scriptură ca o extensiune a victoriei pascale a Mântuitorului Hristos asupra păcatului și a morții, manifestându-se permanent ca o componentă istorică a Împărăției Sale (I Cor 15, 25), pe care o desemnează și o justifică prin excelență.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

I. EDIȚII ALE SFINTEI SCRIPTURI

1. *Biblia* sau *Sfânta Scriptură*, tipărită sub îndrumarea și purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Teoctist – Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfântului Sinod, București, Ed. IBMBOR, București, 1988.
2. *Biblia* sau *Sfânta Scriptură*, ediție jubiliară a Sfântului Sinod, versiune diortosită și adnotată de Bartolomeu Valeriu Anania, Arhiepiscopul Clujului, Ed. IBMBOR, București, 2001.

II. AUTORI PATRISTICI ȘI POST-PATRISTICI

3. Ciprian al Cartaginei, Sfântul, *Despre unitatea Bisericii ecumenice*, în colecția Părinți și Scriitori Bisericești, vol. 3, traducere de Prof. Nicolae Chițescu, Eliodor Constantinescu, Paul Papodopol și prof. David Popescu, Ed. IBMBOR, București, 1981.
4. Ioan Damaschin, Sfântul, *Dogmatica*, trad. de D. Fecioru, Ed. Scripta, București, 1993.
5. Teodor Studitul, Sfântul, *Iisus Hristos, prototip al icoanei Sale*, Ed. Deisis, Sfânta Mănăstire Ioan Botezătorul, Alba Iulia, 1994.
6. Vasile cel Mare, Sfântul, *Omilia a treia la Facere. Despre trăire*, în Scrieri, în P.S.B. XVII, trad. de pr. D. Fecioru, Ed. IBMBOR, București, 1986.

III. DICȚIONARE, ENCICLOPEDII ȘI MANUALE

7. Mihăiță, Prof. Dr. Nifon, Arhiepiscopul Târgoviștei, *Misiologie creștină*, Curs pentru uzul Facultății de Teologie, Ediția a II-a, revăzută și adăugită, Ed. ASA, București, 2005.
8. Remete, Pr. conf. dr. George, *Dogmatica ortodoxă*, manual pentru Seminariile teologice, ediția a treia, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2000.

9. Todoran, Pr. prof. dr. Isidor, Zăgorean, Arhid. prof. dr. Ioan, *Dogmatica Ortodoxă*, Manual pentru Seminariile Teologice, ediția a VI-a, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2005.

IV. LITERATURĂ TEOLOGICĂ GENERALĂ

10. Achimescu, Nicolae, *Noile mișcări religioase*, Ed. Alma Mater, Cluj-Napoca, 2004.
11. Afanasiev, Nikolai, *Biserica Duhului Sfânt*, vol. I, trad. rom. Elena Derevici, Ed. Patmos, Cluj Napoca, 2008.
12. Bel, Pr. conf. univ. dr. Valer Valer, *Teologie și Biserică*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj Napoca, 2008.
13. Idem, *Misiunea Bisericii în lumea contemporană*, vol. 2, Exigențe, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj Napoca, 2002.
14. Idem, *Misiunea Bisericii în lumea contemporană*, vol. 1, Premise, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj Napoca, 2004.
15. Idem, *Misiune, parohie, pastorație. Coordonate pentru o strategie misionară*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2006.
16. Bizău, Pr. Ioan, *Viața în Hristos și maladia secularizării*, Ed. Patmos, Cluj-Napoca, 2002.
17. Bobrinsky, Pr. Prof. Dr. Boris, *Taina Preasfintei Treimi*, traducere din limba franceză de Măriuca și Adrian Alexandrescu, Ed. IBMBOR, București, 2005.
18. Idem, *Taina Bisericii*, traducere Vasile Manea, Ed. Patmos, Cluj-Napoca, 2002.
19. Braniște, Pr. Prof. univ. dr. Ene, *Despre preoție*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2004.
20. Breck, Pr. Prof. John, *Puterea Cuvântului în Biserica dreptmăritoare*, Ed. IBMBOR, București, 1999.
21. Bria, Pr. Prof. univ. dr. Ion, *Iisus Hristos*, Ed. Enciclopedică, București, 1992.
22. Cabasila, Nicolae, *Despre viața în Hristos*, traducere de Pr. Prof. Teodor Bodogae, Ed. IBMBOR, București, 2009.
23. Ciobotea, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române Daniel, *Teologie și spiritualitate*, Ed. Basilica a Patriarhiei Române, București, 2010.

24. Coman, Episcop Vasile, *În apărarea unității credinței străbune, studii și cuvântări cu caracter misionar și liturgic*, Ed. Episcopiei Oradiei, Oradea, 1988.
25. Felmy, Karl Christian, *Dogmatica experienței ecleziale. Înnoirea teologiei ortodoxe contemporane*, introducere și traducere de Pr. prof. dr. Ioan Ică, Ed. Deisis, Sibiu, 1999.
26. Florenski, Pavel, *Stâlpul și Temelia Adevărului. Încercare de teodicee ortodoxă în douăsprezece scrisori*, trad. de pr. Iulian Friptu, etc., Ed. Polirom, Iași, 1999.
27. Florovski, George, *Biserica, Scriptura, Tradiția – Trupul viu al lui Hristos*, Ed. Platitera, București, 2005.
28. Himcinschi, Pr. Lect. Univ. Dr. Mihai, *Misiune și dialog. Ontologia misionară a Bisericii din perspectiva dialogului interreligios*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2003.
29. Idem, *Biserica în societate, Aspecte misionare ale Bisericii în societatea actuală*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2006.
30. Idem, *Doctrina trinitară ca fundament misionar, Relația Duhului Sfânt cu Tatăl și cu Fiul în teologia răsăriteană și apuseană. Implicațiile doctrinare și spirituale ale acesteia*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2004.
31. Ică, Ioan I. Jr., *Provocarea globalizării: mutația umanului, în vol. Biserică și multiculturalitate în Europa sfârșitului de mileniu*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2001.
32. Istodor, Gheorghe, *Aspecte pihosociale ale fenomenului sectar*, Ed. Garuda-Art, Vasiliana, Chișinău, Iași, 2006.
33. Idem, *Introducere în Misiologia Ortodoxă*, Ed. Do-minor SRL, București, 2009.
34. Idem, *Iubirea creștină și provocările contemporane: perspective misionare*, Ed. Sigma, București, 2006.
35. Idem, *Misiunea creștină ca activitate permanentă și practică a Bisericii*, Ed. Sigma, București, 2006.
36. Leb, Pr. Prof. univ. dr. Ioan-Vasile, *Biserica în acțiune*, Ed. Limes, Cluj-Napoca, 2001.
37. Lossky, Vladimir, *Teologia mistică a Bisericii de Răsărit*, trad. rom. Pr. Vasile Răducă, Ed. Bonifaciu, București, 1998.

38. Man, Pr. Prof. univ. dr. Dorel, *Pastorație și duhovnicie*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2009.
39. Mihăiță, Prof. Dr. Nifon, *Misiune, pastorație și slujire ecumenică*, Ed. Valahia University Press, Târgoviște, 2009.
40. Nectarie al Pentapolei, Sfântul, *Hristologia*, traducere de Cătălin Grigore, Ed. Iona, București, 2010.
41. Niculcea, Pr. Adrian, *Sfânta Treime în Ființa și Viața Bisericii*, Ed. Arhetip, 2001.
42. Paul, Pr. Lect. Univ. Dr. Adrian Gh., *Inima locaș al Duhului Sfânt în spiritualitatea răsăriteană*, Ed. Mega, Cluj-Napoca, 2007.
43. Pavel, Aurel, Toroczkai Iulian Ciprian, *Adevăratul și falsul ecumenism*, Ed. Universității Lucian Blaga, Ed. Andreiana, Sibiu, 2010.
44. Pavel, Pr. Dr. Aurel, *Vechiul Testament. Perspective misionare*, Ed. Universității „Lucian Blaga”, Sibiu, 2002.
45. Petraru, Pr. dr. Gheorghe *Teologie Fundamentală și Misionară. Ecumenism*, Ed. Performantica, Iași, 2006.
46. Idem, *Misiologie Ortodoxă. I. Revelația divină și misiunea Bisericii*, Ed. Panfilius, Iași, 2002.
47. Petrescu, ÎPS Prof. Dr. Teodosie, Arhiepiscopul Tomisului, *Cartea Psalmilor și importanța ei în viața pastoral-misionară a Bisericii*, Edit. Arhiepiscopiei Tomisului, Constanța, 2008.
48. Plămădeală, Antonie, *Biserica slujitoare, în Sfânta Scriptură, Sfânta Tradiție și în teologia contemporană*, București, Ed. IBMBOR, 1972.
49. Pop, Dr. Irineu, Bistrițeanul, Episcop-vicar, *Chipul lui Hristos în viața morală a creștinului*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2001.
50. Popa, Irineu Slătineanu, *Iisus Hristos sau Logosul înomenit*, Ed. România Creștina, București, 1999.
51. Popescu, Dumitru, *Hristos, Biserică, Societate*, Ed. IBMBOR, București, 1998.
52. Rene Remond, *Religie și societate în Europa, Secularizarea în secolele al XIX-lea și XX*, Ed. Polirom, București, 2003.
53. Scheeben, M. J., *La Mystere de l'Eglise et de ses sacramentes*, Paris, 1946

54. Schmemmann, Alexander, *Biserică, lume, misiune*, traducere din limba engleză de Maria Vințeler, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2006.
55. Idem, *Liturgy and Life- Cristian development through Liturgical Experience*, New York, 1974.
56. Stăniloae, Pr. Prof. dr. Dumitru, *Ascetica și Mistica*, Ed. Deisis, Alba-Iulia, 1993.
57. Idem, *Chipul Evanghelic al lui Iisus Hristos*, Ed. Centrului Mitropolitan, Sibiu, 1991.
58. Idem, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. 1, 2, 3, ediția a I-a Ed. IBMBOR, București 1978.
59. Tia, Arhimandrit Teofil, *Elemente de Pastorală Misionară pentru o societate post – ideologică*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2003.
60. Tofană, Pr. Prof. Dr. Stelian, *Iisus Hristos Arhiereu Veșnic după Epistola către Evrei*, ediția a II-a, Ed. Presa Universitară Clujeană, 2000.
61. Yannaras, Christos, *Adevărul și unitatea Bisericii*, traducere de Ignatie Trif și Uliniuc Ionuț Dumitru, Ed. Sofia, București, 2009.
62. Yannoulatos, Anastasios, *Ortodoxia și problemele lumii contemporane*, traducere de drd. Gabriel Mândrilă și Pr. prof. dr. Constantin Coman, Ed. Bizantină, București, 2003.
63. Zizioulas, Ioannis, *Ființa eclesială*, Ed. Bizantină, București, 1996.

V. LITERATURĂ TEOLOGICĂ DE SPECIALITATE

64. Andreicuț, Pr. drd. Ion, *Pietismul sectant – îndepărtare de la credința ortodoxă*, în rev. O., nr. 1/1989.
65. Bel, Pr. Prof. Dr. Valer, *Biserica și lumea în perspectiva misionară*, în vol. omagial *Grai maramureșan și mărturie ortodoxă*, închinat PS Sale Iustinian Chira, Ed. Episcopiei Maramureșului, Baia-Mare, 2001.
66. Idem, *Comunitatea mărturisitoare în contextul lumii secularizate și globalizate*, în *Analele Științifice ale Facultății de Teologie Ortodoxă*, tomul VIII, 2004-2005, Cluj-Napoca, 2007.

67. Idem, *Misiunea socială a Bisericii în contextul globalizării*, în vol. Biserică și multiculturalitate în Europa sfârșitului de mileniu, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj Napoca 2001.
68. Bria, Pr. Prof. Dr. Ion, *Biserica și Liturghia*, în rev. O., nr. 4/1982.
69. Idem, *Preoție și Biserică*, în rev. O., nr. 4/1972.
70. Chirilă, Ioan, *Misiunea prin activitatea didactică-religioasă*, în rev. S.T., nr. 3/2005.
71. Chițescu, Prof. Nicolae, *Biserica și Bisericile*, în rev. O., nr. 3/1982.
72. Ciobotea, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei Daniel, *Familia Creștină – Biserica de acasă*, în rev. T. V., nr. 5-7/1994.
73. Clément Olivier, *Despre secularizare*, Traducere de Daniela Cojocariu din revista *Contacts*, anul LI, 1999.
74. Colotelo, Pr. prof. dr. Dumitru, *Lucrarea caritativă a Bisericii Ortodoxe Române astăzi*, în vol. *Biserica în misiune*, Ed. IBMBOR, București, 2005.
75. Coman, Episcop, Vasile, *Îmbunătățirea activității pastoral-misionare a preotului*, în rev. B. O. R., nr. 8-10/1984.
76. Dura, Pr. asistent Nicolae, *Cultul Bisericii Ortodoxe și propovăduirea învățaturii creștine*, în rev. M. A., nr. 9-10/1985.
77. Floca, Arhid. prof. Ioan, *Sobornicitatea Bisericii*, în rev. O., nr. 3/1982.
78. Ică, Pr. Prof. Dr. Ioan, *Comuniune și intercomuniune* în rev. G. B., nr. 5-6/1978.
79. Iloaie, Arhid. Lect. Univ. Dr. Ștefan, *Calitatea creștină a vieții omului în contextul secularizării*, în *Medicii și Biserica*, vol. III, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2005.
80. Istodor, Pr. Prof. Univ. Dr. Gheorghe, *Anul 2012 – sfârșitul lumii? Aștept învierea morților și viața veacului ce va să vină*, susținut în cadrul simpozionului internațional: *Simbolul de credință niceo-constantinopolitan – sinteza învățaturii creștine și temei a spiritualității noastre*, Dorna-Arini, 2-3 noiembrie 2010, Editura Vasiliana 1998, Iași, 2011.
81. Mihoc, Pr. Prof. Vasile, *Căsătoria și familia în lumina Sfintei Scripturi. Nașterea de prunci, scop principal al căsătoriei.*, în M.A., nr. 9-10/1985.

82. Idem, *Sfintele Taine mijloace de mântuire și sfințire a credincioșilor*, în rev. M. A., nr. 7-8/1983.
83. Mladin, Î. P. S. Nicolae, *Valoarea morală a Sfintei Taine*, în vol. Studii de teologie morală, Sibiu, 1969.
84. Moldovan, Pr. Prof. Ilie, *Învățătura despre Duhul Sfânt în Ortodoxie și preocupările ecumeniste contemporane*, în rev. M. A., nr. 7-8/1973.
85. Necula, Constantin, *Catehizarea adulților. O necesitate pastorală*, în rev. Inter, nr. 1-2/2007.
86. Niculcea, Adrian, *Ecleziologia socială. Temeiuri biblice pentru dimensiunea activității sociale a Bisericii*, în rev. S. T., nr. 3-4/2004.
87. Ocoleanu, Picu, *Dimensiunea diaconală a rânduielilor bisericești. Pentru rearticularea teologică a misiunii Bisericii*, în rev. Inter, nr. 1-2/2007.
88. Papadopoulos, Prof. dr. Stylianos G., *Sfântul Duh continuă lucrarea lui Hristos și o descoperă. Nu (putem vorbi de o) cunoaștere a firii dumnezeiești (de către om)*, prezentare, traducere și note Lect. dr. Adrian Marinescu, în rev. S. T., nr. 1/2007.
89. Pogan, Pr. Dorel, *Aspectul teandric al Bisericii*, în rev. S. T., nr. 9-10/1972.
90. Idem, *Constituția teandrică a Bisericii*, în rev. O., nr. 1/1987.
91. Pop, Ierom. Drd. Irineu, *Responsabilitatea preotului în slujirea credinciosului și a lumii de azi*, în rev. B. O. R., nr. 7-8/1983.
92. Popescu, Dumitru, *Misiunea Bisericii în lumea secularizată*, în vol. Misiunea Bisericii în Sfânta Scriptură și în istorie, coord. Ioan Chirilă, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2006.
93. Popescu, Prof. Emilian, *Laicii (mirenii) în Biserica Ortodoxă Română*, în rev. T. V., nr. 7-12/2004.
94. Preda, Radu, *Rolul catehetic al laicilor în Biserică. Paradigmă istorică și provocare profetică*, în rev. Inter, nr. 1-2/2007.
95. Radu, Pr. lector Dumitru Gh., *Caracterul ecleziologic al Sfintelor Taine și problema comuniunii*, în rev. O., nr. 1-2/1978.
96. Sonea, Cristian, *Repere ale rolului și ale responsabilității laicilor în Biserică la Părinții apostolici* în rev. Studia Universitatis Babes-Bolyai, seria Theologia Orthodoxa, nr. 2/2010.

97. Idem, *Trimiterea Fiului în lume pentru mântuirea și viața lumii, condiție a apostolatului tuturor creștinilor* în rev. Studia Universitatis Babes-Bolyai, seria Theologia Orthodoxa, nr. 2/2009.
98. Stăniloae, Pr. prof. Dumitru, *Biserica în sensul de locaș și de largă comuniune în Hristos*, în rev. O., nr. 3/1982.
99. Tofană, Pr. prof. dr. Stelian, *Componentele și exigențele misiunii Bisericii, după epistolele pastorale*, în Misiunea Bisericii în Sfânta Scriptură și în istorie, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2006.
100. Yeshanew, drd. Haddis, *Sinodalitatea în lucrarea Sfinților Apostoli*, în rev. S. T., nr. 7-8, 1971.